

NIVALAN KAUPUNKI ESIOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMA 2011

Sivistyslautakunta 28.6.2011 § 58

TOIMINTA-AJATUS

Esiopetus tukee lapsen fyysistä, tiedollista sekä vuorovaikutukseen ja tunne-elämään liittyvää kehitystä pysyvässä, turvallisessa ja virikkeellisessä ympäristössä.

1. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	1
1.1 Tehtävä.....	1
1.2 Yleiset kasvatuksen ja oppimisen tavoitteet	2
1.3 Nivalan esiopetuksen toiminta-ajatus	2
2. Esiopetuksen toteuttaminen.....	3
2.1 Esiopetuksen järjestäminen.....	3
2.2 Oppimiskäsitys.....	4
2.3 Oppimisympäristö.....	4
2.4 Työtavat	5
3. Esiopetuksen yksityiskohtaiset tavoitteet ja sisällöt	6
3.1 Eheyttäminen	6
3.2 Keskeiset sisältöalueet	6
3.2.1 Kieli ja vuorovaikutus.....	6
3.2.2 Matematiikka	7
3.2.3 Etiikka ja katsomus	7
3.2.4 Ympäristö- ja luonnontieto	8
3.2.5 Terveys.....	9
3.2.6 Fyysinen ja motorinen kehitys	9
3.2.7 Taide ja kulttuuri.....	9
3.2.8 Sosiaalinen ja emotionaalinen kehitys (KALLIO).....	10
4. Kasvun ja oppimisen tuki esiopetuksessa	12
4.1 Esiopetuksen yleinen tuki	13
4.2 Esiopetuksen tehostettu tuki.....	15
4.3 Esiopetuksen erityinen tuki	18
4.4 Kasvun ja oppimisen tuki paikallisessa opetussuunnitelmassa.....	21
4.5 Yksilölliset suunnitelmat esiopetuksessa.....	22
4.5.1 Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (liite 1 ja liite 3).....	22
4.5.2 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (liite 5).....	23
5. Kasvun ja oppimisen tukimuodot esiopetuksessa.....	26
5.1 Esiopetuksen opetusjärjestelyihin liittyvä tuki	26
5.1.1 Eriyttäminen (NIVALA).....	26
5.1.2 Pienryhmätoiminta (NIVALA).....	26
5.1.3 Osa-aikainen erityisopetus (NIVALA)	26
5.1.4 Erityisopetus	26
5.1.5 Pidennetty oppivelvollisuus	27
5.2 Esiopetuksen muu tuki	30
5.2.1 Yhteistyö kodin kanssa	30
5.2.2 Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestäminen	32
5.3 Esiopetuksen oppilashuolto ja turvallisuuden edistäminen	36
5.3.1 Oppilashuolto.....	36
5.3.2 Turvallisuuden edistäminen	38
5.3.3 Henkilötietojen käsittely, salassapito ja tietojen luovuttaminen.....	40
5.4 Esiopetuksen nivelvaiheet.....	42
6. Eri kieli- ja kulttuuriryhmien sekä erityisen koulutustehtävän mukainen esiopetus, vieraskielinen esiopetus ja kotimaisten kielten kielikylpy	44
6.1 Saamenkieliset	44
6.2 Romanikieliset	44
6.3 Viittomakieliset.....	45
6.4 Maahanmuuttajat.....	45

6.5	Erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus.....	46
6.6	Vieraskielinen esiopetus ja kotimaisten kielten kielikylpy.....	48
7.	Arviointi.....	49
7.1	Oppimisvalmiustaitojen arviointi (NIVALA).....	49
8.	Esiopetuksen opetussuunnitelman laatiminen	51
8.1	Opetussuunnitelman laatimisen järjestelyt.....	51
8.2	Opetussuunnitelmaan sisältyvät seikat.....	51

LIITTEET

LIITE 1 lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma

LIITE 2 Pedagoginen arvio

LIITE 3 Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tehostettua tukea varten

LIITE 4 Pedagoginen selvitys

LIITE 5 Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) Esiopetus

LIITE 6 Tiedonsiirtolomake kotoa esiopetukseen

LIITE 7 Tiedonsiirtolomake esiopetuksesta perusopetukseen

LIITE 8 Esiopetuksen arviointivuosikello

*Kallion alueen kuntien paikallinen osuus on kirjattu esiopetussuunnitelmaan kursivoidulla tekstillä ja otsikolla **KALLIO**. Nivalan osuus on perusteiden tai Kallion osuuden jälkeen otsikon **NIVALA** alapuolella.*

Näissä esiopetuksen perusteissa käytetään esiopetukseen paremmin soveltuvana oppilaasta nimitystä lapsi, oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä kasvun ja oppimisen tuki sekä oppimissuunnitelmasta nimitystä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma. Kun kysymyksessä on suora lainaus lainsäädännöstä, siinä käytetään kuitenkin lainsäädännön mukaisia ilmauksia.

1. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

1.1 Tehtävä

Esiopetus rakentuu yhteiskunnan perusarvojen pohjalle. Nämä ilmenevät kansallisesta lainsäädännöstä ja kansainvälisistä julistuksista, suosituksista tai sopimuksista, joilla ihmisoikeuksia ja maapallon elinkelpoisuutta pyritään vaalimaan. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vammaisuuden, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Suomi on myös sitoutunut kansainvälisiin sopimuksiin, ohjelmiin ja julistuksiin jotka edellyttävät yhteisen opetuksen järjestämistä siten, että kaikkien lasten kasvu ja oppiminen voidaan turvata mahdollisimman hyvin.

Esiopetuksen tehtävänä on edistää lapsen kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen ohjaamalla häntä vastuulliseen toimintaan ja yhteisesti hyväksytyjen sääntöjen noudattamiseen sekä toisten ihmisten arvostamiseen.

Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen suotuisia kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Siinä tuetaan ja seurataan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista kehitystä sekä ennalta ehkäistään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Tärkeää on vahvistaa lapsen tervettä itsetuntoa myönteisten oppimiskokemusten avulla sekä tarjota mahdollisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa. Lapsen kokemusmaailmaa rikastutetaan ja häntä autetaan suuntautumaan uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Esiopetuksessa on huomioitava myös sukupuolten erityistarpeet. Esiopetuksessa lapsille taataan tasavertaiset mahdollisuudet oppimiseen ja koulun aloittamiseen.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Esiopetuksen järjestämisessä tulee siten ottaa huomioon toisaalta muun varhaiskasvatuksen ja toisaalta perusopetuksen tavoitteet ja sisällöt. Riippumatta siitä, toteutuuko esiopetus erillisryhmässä tai yhdistettynä muiden ikäryhmien kanssa, sen tavoitteet ja omaleimaisuus on kuitenkin aina otettava huomioon.

Jotta asetettuihin tavoitteisiin päästäisiin, on tärkeää, että opettaja ja huoltajat sekä esiopetuksen toteuttamiseen osallistuva henkilöstö kantavat yhdessä vastuun lapsen säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

1.2 Yleiset kasvatuksen ja oppimisen tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteet määräytyvät toisaalta kunkin lapsen yksilöllisistä kehittymisen mahdollisuuksista ja oppimisedellytyksistä ja toisaalta yhteiskunnan tarpeista. Esiopetuksen tavoitteena on: Lapsen myönteinen minäkuva vahvistuu ja hänen oppimaan oppimisen taitonsa kehittyvät. Hän omaksuu perustietoja, -taitoja ja -valmiuksia oppimisen eri alueilta ikänsä ja edellytystensä mukaisesti. Leikin kautta oppiminen on keskeistä. Hän oppii ymmärtämään vertaisryhmän merkityksen oppimisessa. Hän säilyttää oppimisen ilon ja innostuksen sekä uskaltaa rohkeasti ja luovasti kohdata uudet oppimishaasteet.

Lapsi oppii pohdintaa oikeasta ja väärästä. Hänen toimimisensa vastuuntuntoisena yhteisön jäsenenä vahvistuu. Hän harjoittelee yhteiselämän pelisääntöjä ja sitoutumista niihin. Hän sisäistää yhteiskuntamme hyviä tapoja ja ymmärtää niiden merkityksen osana jokapäiväistä elämää. Hän oppii paremmin hallitsemaan itseään ja opettelee selviytymään arkipäivän tilanteissa. Hän oppii ymmärtämään tasavertaisuutta ja hyväksymään ihmisten erilaisuuden. Hän oppii ikävaiheensa mukaisesti ymmärtämään, miten terveyttä ja hyvinvointia ylläpidetään.

Lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteetti sekä hänen kykynsä ilmaista itseään monipuolisesti vahvistuvat ja kehittyvät. Hän tutustuu eri taidemuotoihin, paikalliseen ja kansalliseen kulttuuriin sekä mahdollisuuksien mukaan myös muihin kulttuureihin. Lapsi kiinnostuu luonnosta ja saa käsityksen omasta riippuvuudestaan ja vastuustaan sekä luonnosta että rakennetusta ympäristöstä. Hän oppii havainnoimaan ja jäsentämään ympäristöään monipuolisesti, nauttimaan ympäristön monimuotoisuudesta ja kauneudesta sekä tulee tietoiseksi oman toimintansa vaikutuksesta.

1.3 Nivalan esiopetuksen toiminta-ajatus

Esiopetus tukee lapsen fyysistä, tiedollista sekä vuorovaikutukseen ja tunne-elämään liittyvää kehitystä pysyvässä, turvallisessa ja virikkeellisessä ympäristössä.

2. Esiopetuksen toteuttaminen

2.1 Esiopetuksen järjestäminen

Perusopetuslain mukaan opetus järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa ja opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Esiopetuksessa noudatetaan Opetushallituksen vahvistamia esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita riippumatta siitä, missä esiopetus toteutetaan⁴. Lapsella on myös esiopetuksessa lain mukaan oikeus työpäivinä saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää kasvun ja oppimisen tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Lapsella on myös oikeus saada esiopetuksessa maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä tarvittava oppilashuolto sekä laissa määritellyt opintososiaaliset edut ja palvelut. Esiopetusta järjestettäessä tulee ottaa huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää päivähoitopalveluja ja vastaavasti päivähoitoa järjestettäessä, että päivähoitossa olevilla lapsilla on mahdollisuus osallistua esiopetukseen.

Esiopetuksen, ohjauksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana on huolenpito hyvästä ja turvallisesta päivästä. Esiopetus järjestetään siten, että lapsen hyvinvoinnille, kehitykselle ja oppimiselle on mahdollisimman suotuisat edellytykset. Esiopetusyhteisön tulee olla turvallinen, ilmapiiriltään kunnioittava sekä ystävällinen. Oppimisympäristön turvallisuutta tai terveyttä vaarantaviin tekijöihin puututaan heti. Lapsen esiopetuksen päivän tulee rakenteellaan, sisällöillään ja toimintatavoillaan luoda mahdollisuudet rauhalliseen työskentelyyn, leikkiin ja muuhun toimintaan, yhdessä tekemiseen ja oppimiseen, omaan rauhaan sekä oppimisen ilon ja mielekkyyden kokemuksiin. Jos esiopetukseen osallistuva lapsi käyttää lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, lapsen päivä tulee rakentaa kokonaisuudeksi ottaen huomioon esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen tavoitteet.

Esiopetus edistää kannustavaa vuorovaikutusta, yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen mahdollisuuksiin vaikuttaa omaan ja yhteiseen työskentelyyn sekä toimintaympäristöön. Osallisuuden kautta tuetaan lapsen kasvua, oppimista ja hyvinvointia sekä vastuulliseksi ihmiseksi ja yhteiskunnan jäseneksi kasvamista.

Lasta tukeva, yhteisöllinen esiopetus arvostaa niin lasten, opettajien kuin muiden yhteisön jäsenten ja asiantuntijoiden sekä perheiden merkitystä toiminnassaan. Esiopetuksessa tehdään yhteistyötä muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, erityisesti alkuopetuksen, sosiaali- ja terveystoimen sekä muiden lasten kasvua ja kehitystä tukevien toimijoiden kanssa.

KALLIO

Kallion alueen kunnissa Alavieskassa ja Sievissä esiopetusta järjestetään kouluilla sivistystoimen alaisuudessa, Nivalassa ja Ylivieskassa sekä päiväkodeissa varhaiskasvatuspalveluiden alaisuudessa että kouluilla sivistystoimen alaisuudessa. Sievissä on sivistystoimen esiopetuksen pienryhmä Kirkonkylän koululla. Nivalassa esioppilaita voi olla Kyösti Kallion koulun pienryhmissä. Päiväkotien esiopetuksessa lapsen tarpeiden mukainen tehostettu tai erityinen tuki järjestetään pienryhmätoiminnan periaatteiden mukaisesti tai pien- tai erityisryhmissä.

NIVALA

Kaikilla Nivalan esiopetusikäisillä on oikeus maksuttomaan esiopetukseen joko koulun tai päiväkotien esiopetusryhmässä. Niiden lasten esiopetus, joilla ei ole päivähoidon tarvetta, järjestetään koulujen esiopetusryhmässä. Niiden lasten esiopetus, joilla on päivähoidon tarve, järjestetään pääsääntöisesti päiväkodeissa.

Jokaisella lapsella on oikeus saada tarvitsemaansa tukea esiopetuksen järjestämispaikasta riippumatta. *Päiväkotien esiopetuksessa lapsen tarpeiden mukainen tehostettu tai erityinen tuki järjestetään pienryhmätoiminnan periaatteiden mukaisesti tai pien- tai erityisryhmissä.* Kyösti Kallion koululla erityistä tukea voidaan antaa pienryhmässä.

Nivalassa esiopetuksen järjestämistä koskevat yleiset periaatteet, kuten ryhmäkoko, määritellään Nivalan kaupungin esi- ja perusopetuksen periaatteita käsittelevässä asiakirjassa.

2.2 Oppimiskäsitys

Esiopetuksessa oppiminen on aktiivinen, aikaisempiin tietorakenteisiin pohjautuva päämääräsuuntautunut prosessi, joka usein sisältää ongelmanratkaisua. Näin tietoa ei voida suoraan opettamalla siirtää lapselle, vaan lapsi itse rakentaa aikaisemmin omaksumiensa käsitysten ja uuden tiedon pohjalta uudet käsityksensä. Oppiminen perustuu aiempaan tietoon ja oppimiskokemuksiin. Oppimista tapahtuu opittavan aineksen, aikaisemmin muodostuneiden tietorakenteiden sekä ajattelun vuorovaikutuksessa. Vertaisryhmän vuorovaikutustilanteissa lapset oppivat yhdessä toisten kanssa ja toisiltaan antamalla virikkeitä toistensa ajattelun ja mielikuvituksen kehittymiseen.

2.3 Oppimisympäristö

Esiopetuksen oppimisympäristöllä tarkoitetaan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista ympäristöä, jossa toiminta toteutuu. Oppimisympäristössä on keskeistä opettajan ja lapsen välinen sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus, erilaiset toimintatavat ja oppimistehtävät. Esiopetuksessa lapsikeskeisyys edellyttää ohjaavaa kasvatusta, jossa aikuinen asettaa lapselle rajoja ja lapseen kohdistetaan odotuksia ja vaatimuksia.

Hyvä oppimisympäristö ohjaa lapsen uteliaisuutta, mielenkiintoa ja oppimismotivaatiota sekä tukee hänen aktiivisuuttaan ja itseohjautuvuuttaan. Se tukee monipuolisesti lapsen kasvua ja oppimista sekä oman toiminnan arviointia. Se tarjoaa lapselle tilaisuuksia leikkiin, muuhun toimintaan ja omaan rauhaan. Se on myös kieliympäristönä virikkeinen ja siinä pystytään järjestämään lapsen kielellistä kehitystä tukevaa toimintaa. Oppimisympäristössä tulee vallita iloinen, avoin, rohkaiseva ja kiireetön ilmapiiri. Työvälineiden ja materiaalien tulee olla lasten ulottuvilla. Oppimisympäristön varustus tukee myös lapsen kehittymistä nykyaikaisen tietoyhteiskunnan jäseneksi. Hyvä oppimisympäristö on terveellinen ja tukee monipuolisesti lapsen turvallisuutta. Oppimisympäristön tulee olla myös esteettisesti miellyttävä.

Yhteistyössä esiopetuksen toteuttamiseen osallistuvan henkilöstön, huoltajien ja lasten kanssa opettaja suunnittelee, toteuttaa ja arvioi toimintaa, joka johtaa lapsen tunteiden, taitojen ja tietojen kehittymiseen sekä laajentaa lapsen ja samalla koko ryhmän kiinnostuksen kohteita.

2.4 Työtavat

Opettajan tulee tukea oppimista sekä ohjata lasta tiedostamaan oma oppimisensa ja havaitsemaan, että tämä voi itse vaikuttaa onnistumiseensa oppimisessa. Opettaja ohjaa oppimista, konkreettista kokeilemistä, tutkimista, aktiivista osallistumista sekä muuta tiedon hankintaa ja ongelmien ratkaisemista vuorovaikutuksessa aikuisten ja vertaisryhmän kanssa. Lapsen omien tutkimusten lähtökohtana ovat lapsen elinympäristöön läheisesti liittyvät ilmiöt ja tapahtumat sekä niistä saadut kokemukset. Lapsi harjoittelee pohtimaan syyseuraussuhteita ja tekemään johtopäätöksiä. Lapsen näkökulmasta toiminnan tulee olla tarkoituksenmukaista ja haasteellista.

Esiopetuksen työskentely perustuu leikinomaiseen, lapsen kehitystasosta lähtevään toimintaan, joka edistää myös lapsen kielellistä kehitystä sekä valmiuksia uusien asioiden oppimiseen. Toiminnassa otetaan huomioon lapsen tarve oppia mielikuvituksen ja leikin kautta. Draamallisessa työtavassa yhdistyvät eri taideaineet, lasten kokemukset ja tietoisuus, joita työskentelyssä yhdistetään ajankohtaisen aiheen, sadun tai tarinan pohjalta.

3. Esiopetuksen yksityiskohtaiset tavoitteet ja sisällöt

3.1 Eheyttäminen

Esiopetus pohjautuu opetuksen eheyttämiseen. Eheyttävä opetus muotoutuu kokonaisuuksista, jotka liittyvät toisaalta lapsen elämänpiiriin ja toisaalta lapsen maailmankuvaa laajentaviin ja jäsentäviin sisältöihin. Eheytetyn opetuksen tavoitteista neuvotellaan yhdessä ja ne tiedostetaan siinä yhteisössä, jossa lapsi elää.

Eheyttämisen monimuotoisuuden tulee ilmetä siten, että eri tiedonalat otetaan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioon ja niitä tarkastellaan osana kulloinkin valittua kokonaisuutta. Teemakokonaisuuksien valinnassa pyritään löytämään lapsille merkitykselliset asiat ottamalla heidät mukaan teemojen suunnitteluun.

Eheytyt kokonaisuudet ja oppimisprosessi ovat tärkeämpiä kuin yksittäiset sisällöt. Kokemusten ja tietojen käsittely vuorovaikutuksessa aikuisten ja lasten kanssa monin eri tavoin on oppimisen keskeinen osa. Työtapoja määrittävät opetuksen tavoitteet ja tarkoituksenmukaisuus. Monipuolisella työtapojen käytöllä pyritään saamaan erilaisia kokemuksia ja taitoja eri tiedonaloista. Esiopetuksessa tiedonalojen sisältöjen avulla lapsi laajentaa maailmankuvaansa ja oppii itsestään oppijana. Esiopetuksen sisältöaluejako on tarkoitettu ohjaamaan opettajan työtä.

3.2 Keskeiset sisältöalueet

3.2.1 *Kieli ja vuorovaikutus*

Kieli on ajattelun ja ilmaisun väline. Oppimiensa käsitteiden avulla lapsi jäsentää ympäristöään ja rakentaa maailmankuvansa. Esiopetuksessa tulee tukea lapsen ajattelun, sosiaalisuuden, tunteiden ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja oppimisprosessia erityisesti kielen avulla. Näin lapsen tunne-elämä, luovuus ja itsetunto vahvistuvat. Lasta rohkaistaan ja ohjataan niin, että hänestä vähitellen kasvaa aktiivinen puhuja ja kuuntelija monenlaisissa vuorovaikutustilanteissa, niin arkisissa viestintätilanteissa kuin oppimistilanteissakin. Lapsi totuttautuu kertomaan ja keskustelemaan omista tunteistaan, toiveistaan, mielipiteistään ja ajatuksistaan sekä ilmaisemaan suullisesti havaintojaan ja päätelmiään. Lapsi harjaantuu kuunteluun ja kerrontaan. Ryhmän jäsenenä hän totuttautuu kuuntelemaan sekä lasten että aikuisten puhetta, osallistumaan keskusteluun ja odottamaan tarvittaessa omaa vuoroaan.

Lapselle luetaan ja kerrotaan satuja, kertomuksia, kertovia tietotekstejä, runoja, loruja ym. niin, että hän saa tilaisuuden nauttia kuulemastaan. Lapsi eläytyy kuulemaansa, hän saa aineksia ajattelunsa ja hänen kykynsä ymmärtää omaa ja toisten elämää vahvistuu. Hän alkaa ymmärtää lukemisen merkitystä. Hän kiinnostuu kysymään ja tekemään päätelmiä sekä arvioimaan kuulemaansa.

Esiopetuksessa luodaan pohjaa luku- ja kirjoitustaidon oppimiselle. Alkavan luku- ja kirjoitustaidon perustana on, että lapsi on kuullut ja kuunnellut, hän on itse tullut kuulluksi, hän on puhunut ja hänelle on puhuttu, hänen kanssaan on keskusteltu, hän on kysellyt ja hänelle on vastattu. Lapsi kehittää tällaisessa ympäristössä ikään kuin huomaamattaan sanavarastoaan sekä luku- ja kirjoitustaitoaan. Lapsen aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat pohjana esiopetuksen lukemaan ja kir-

joittamaan oppimisen prosessissa. Nämä erilaiset tiedot ja taidot, myös mahdollisesti jo ennen esiopetusta opittu luku- ja kirjoitustaito, otetaan huomioon järjestämällä avoin oppimisympäristö, jossa kukin lapsi voi tarttua kirjoitettuun kieleen omien edellytystensä mukaisesti. Materiaalina tulee olla monipuolisia tekstejä, jotka tarjoavat tilaisuuksia lukea yksin, toisten lasten tai aikuisen seurassa.

Tavoitteena on herättää ja lisätä lapsen mielenkiintoa suullisen ja kirjoitetun kielen havainnointiin ja tutkimiseen. Tutkimisen kohteina voivat olla erilaiset tekstit, ilmaisut, yksittäiset sanat, kirjaimet ja äänteet lapselle mielekkäässä yhteydessä. Kielellisen tietoisuuden kehittymistä tuetaan kielellä leikkien, loruillen ja riimitellen sekä tutustuen monipuolisesti kirjoitettuun kielimuotoon. Lapsi saa kokemuksia siitä, että puhuttu kieli voidaan muuttaa kirjoitetuksi ja kirjoitettu kieli puheeksi sekä aikuisten antaman mallin että omien kirjoittamis- ja lukemisyhteyksien avulla.

3.2.2 Matematiikka

Esiopetuksessa luodaan ja vahvistetaan pohjaa matematiikan oppimiselle. Lasta ohjataan kiinnittämään huomiota luonnollisissa arkipäivän tilanteissa ilmeneviin matemaattisiin ilmiöihin. Oppimistilanteissa lapsella on aktiivinen rooli. Pääosin leikkien, tarinoiden, laulujen, liikunnan, pienten työtehtävien, keskusteluhetkien ja pelien avulla johdattelu sekä runsas havainnollisuus ovat luonnollisia tapoja avartaa lapsen käsitystä matematiikasta. Lapsen myönteistä suhtautumista matematiikkaa kohtaan tulee tukea. Hänen tulisi kokea matematiikan oppiminen mielenkiintoiseksi ja haastavaksi toiminnaksi, joka on merkityksellistä ja mielekästä.

Matematiikan oppiminen edellyttää käsitteiden ymmärtämistä. Lapsen tulee saada monipuolisia kokemuksia käsitteen eri ilmenemismuodoista. Tarkoin harkitut ja johdonmukaiset opetusmenetelmät, välineet ja kieli ovat keskeisiä käsitteiden muodostusprosessissa. Luokittelun, vertailun ja järjestämisen avulla lapsi tutkii ja jäsentää ympäristönsä esineitä, eliöitä, kappaleita, kuvioita, aineita ja ilmiöitä muotojen ja määrien sekä muiden ominaisuuksien perusteella.

Esiopetuksessa on tärkeää kehittää lapsen keskittymistä, kuuntelemista, kommunikointia ja ajattelun taitoja. Matemaattisen ajattelun kehittämisessä on tärkeää, että lapsi oppii tarkkailemaan myös omaa ajattelemistaan. Lasta on kannustettava kertomaan, mitä hän ajattelee tai miten hän ajatteli. Aikuisen tehtävänä on rakentaa oppimisympäristö, joka tukee ja edistää jokaisen lapsen yksilöllistä matemaattisen ajattelun kehittymistä.

3.2.3 Etiikka ja katsomus

Uskonnon ja omantunnon vapaus on perustuslain 11 §:n turvaama oikeus, jota esiopetusikäisten kohdalla käyttää huoltaja. Esiopetukseen sisältyy eettistä kasvatusta ja kulttuurista katsomuskasvatusta. Perustuslain 6 §:n säännösten puitteissa esiopetukseen sisältyy myös uskontokasvatusta ja sille vaihtoehtoista elämänkatsomustietokasvatusta. Huoltajan valinnan mukaan lapsi osallistuu tällöin joko järjestettyyn uskontokasvatukseen, elämänkatsomustietokasvatukseen tai muuhun opetukseen.

Tiettyyn uskontokuntaan kuuluvien tai uskontokuntiin kuulumattomien lasten vähäisestä määrästä tai muusta erityisestä opetuksen järjestämiseen liittyvästä hyväksyttävästä syystä, esiopetuksen

järjestäjä voi päättää, ettei kyseisen uskontokunnan tunnustuksen mukaista uskontokasvatusta tai elämäkatsomustietokasvatusta järjestetä.

Esiopetuksen eettinen kasvatusta sisältyy kaikkeen toimintaan ja on koko ryhmälle yhteistä. Eettinen kasvatusta lähtee itsetunnon kehittämisestä ja laajentuu ihmisten välisiin sosiaalisiin taitoihin sekä edelleen elinympäristöön. Eettinen kasvatusta liitetään esiopetuksen eri tilanteisiin, ja sitä käsitellään lasten kanssa keskustellen tai roolileikkejä käyttäen ja näin kehitetään lasten eettistä ajattelua.

Kulttuurista katsomuskasvatusta opetetaan kaikille lapsille yhteisenä. Kulttuurisen katsomuskasvatuksen tavoitteena on katsomuksellisen ajattelun kehittyminen. Tähän liittyy lapsen kuulluksi tuleminen katsomuksellisissa elämäkysymyksissä, mahdollisuus kartuttaa katsomuksellista yleisivistystä tutustumalla oman katsomuksen ja muiden lapsiryhmässä edustettuina olevien uskontojen ja vakaumusten tapoihin sekä mahdollisuus oppia tuntemaan ja arvostamaan oman kotiseudun kulttuuri- ja luontoperintöä.

Uskontokasvatuksen tavoitteena puolestaan on mahdollisuus kohdata uskontoon liittyviä asioita ja tutustua uskonnollisiin juhliin sekä siihen, miten ja miksi niitä vietetään. Tavoitteena on myös antaa mahdollisuus tutustua oman uskonnon keskeisimpiin sisältöihin.

Elämäkatsomustietokasvatuksen tavoitteena on kehittää valmiuksia kohdata vakaumuksellisia kysymyksiä, jotka liittyvät ihmissuhteisiin, kulttuuri-identiteettiin, ihmisen ja luonnon suhteeseen ja yhteisöön. Opetuksessa käsitellään suvaitsevaisuutta ja kohtuullisuutta, oikeudenmukaisuutta ja reiluuutta, rohkeutta ja omaa identiteettiä sekä hyväntahtoisuutta ja huolenpitoa.

3.2.4 Ympäristö- ja luonnontieto

Ympäristö- ja luonnontieto auttaa lasta ymmärtämään ympäristöään, tukee ajattelun ja oppimaan oppimisen taitojen kehittymistä sekä vahvistaa elämyksellistä, kokemuksellista ja emotionaalista suhdetta luontoon ja muuhun ympäristöön. Oppimisen lähtökohtana on lapsen monimuotoinen elinympäristö, jonka tunteminen luo pohjaa laajemmalle ymmärrykselle ympäröivästä maailmasta.

Esiopetuksen tavoitteena ympäristö- ja luonnontiedossa on, että lapsi oppii ymmärtämään ja arvostamaan luonnonvaraista ja rakennettua ympäristöä, erilaisia ihmisiä ja kulttuureja sekä tuntemaan oman toimintansa vaikutuksen lähiympäristöönsä. Lapsi oppii ottamaan omassa toiminnassaan huomioon luonnon monimuotoisuuden, ympäristön viihtyisyyden ja kauneuden sekä toimimaan ympäristöä säästävällä tavalla ja sitä hoitaen. Myönteisen ympäristösuhteen kehittymisen yhtenä edellytyksenä on, että lapsi kokee elinympäristönsä myös turvalliseksi ja kiinnostavaksi tutkimus- ja leikkipaikaksi.

Lapsen ympäristöopiskelu tukeutuu ongelmakeskeiseen tutkivaan lähestymistapaan, jossa lähtökohtana ovat ympäristöön liittyvät asiat, ilmiöt ja tapahtumat. Vaikka opiskelu tapahtuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa, tiedonhankinnassa jokainen lapsi on aktiivinen toimija, joka rakentaa omaa ymmärrystään monin erilaisin keinoin. Lasta rohkaistaan muotoilemaan kysymyksiä ja etsimään niihin selityksiä. Havaintojen avulla, kaikkia aisteja käyttäen, hän saa tietoa ympäröivästä maailmasta, ja siksi häntä myös ohjataan havaintojen teossa erilaisin apukeinoin, ku-

ten mittauksin. Lapsi oppii kuvailemaan, vertailemaan, luokittelemaan ja järjestämään havaintojen ja mittausten avulla saatuja tietoja ja tuloksia sekä esittämään näille toimille perusteluja. Samoin hän oppii niiden pohjalta muodostamaan käsitteitä, tekemään päätelmiä ja löytämään syy-seurausselityksiä. Havaintoja ja tutkimusten tuloksia harjoitellaan merkitsemään muistiin ja esittämään niitä esimerkiksi piirtämällä, kertomalla tai näyttämällä. Kokeellisesti saatuun, kuultuun tai nähtyyn tietoon opetellaan suhtautumaan kriittisesti.

Sisällöt valitaan esimerkiksi seuraavilta luonnontieteellisiltä aihealueilta: ihminen ja hänen suhteensa ympäristöön, eliöt ja niiden elinympäristö, maa ja avaruus, ympäristön aineet ja materiaalit sekä energiaan liittyvät asiat. Luonnontieteellisiä käsitteitä hyödyntäen voidaan opetus suunnitella integroiduiksi teemoiksi, jotka liittyvät lapsen elämänpiiriin. Teemat suunnitellaan kuitenkin siten, että ne tarjoavat lapselle mahdollisuuden rakentaa maailmankuvaa sekä hankkia arkielämän ymmärtämistä edistäviä tietoja, taitoja ja valmiuksia.

3.2.5 Terveys

Esiopetuksessa edistetään lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä sekä kasvua ja kehitystä. Lasta autetaan tiedostamaan itsensä suhteessa muihin ja ympäristöön antamalla myönteisiä kokemuksia ja osallistumisen mahdollisuuksia. Luonnollisissa arkipäivän tilanteissa edistetään lapsen valmiuksia ymmärtää ja ottaa vastuuta omasta terveydestään ja turvallisuudestaan. Lasta ohjataan liikkumaan turvallisesti lähiympäristössä.

Lasta ohjataan huolehtimaan terveydestään ja päivittäisestä henkilökohtaisesta hygieniastaan. Lapsen terveellisiä ruokatottumuksia tuetaan ja lasta ohjataan hyviin ruokailutapoihin. Toiminnalla ja tapakasvatuksella lasta ohjataan myönteisiin ihmissuhteisiin ja tunne-elämän terveyteen sekä välttämään väkivaltaa. Lapsen kasvua ja kehitystä tuetaan huolehtimalla työn, levon ja virkistykseen välisestä tasapainosta.

3.2.6 Fyysinen ja motorinen kehitys

Päivittäinen monipuolinen liikunta on välttämätöntä lapsen tasapainoiselle kasvuun, kehitykselle ja terveydelle. Liikkumisen ja leikin avulla harjaannutetaan lapsen fyysistä ja motorista kuntoa, liikehallintaa ja motorisia perustaitoja. Lapsen hienomotoriikka, kädentaidot sekä käden ja silmän yhteistyö kehittyvät arkipäivän toiminnoissa. Ohjatun liikunnan lisäksi lapselle annetaan mahdollisuuksia omaehtoiseen liikunnalliseen toimintaan ja leikkiin. Lasta tuetaan toimimaan omatoimisesti, aloitteellisesti ja yhteistoiminnallisesti ryhmässä sekä rohkeasti kaikissa liikuntatilanteissa. Lasta ohjataan ymmärtämään liikunnan merkitys ihmisen hyvinvoinnille ja terveydelle.

3.2.7 Taide ja kulttuuri

Esiopetuksessa musiikki- ja muut taidekokemukset ovat merkittävä osa lapsen emotionaalista, taidollista ja tiedollista kehitystä. Kuvia tekemällä, valmistamalla esineitä käsin, musisoimalla, draamaharjoituksilla, tanssimalla ja liikkumalla lapsen luovuus, mielikuvitus ja itseilmaisuus harjaantuvat. Lapselle järjestetään mahdollisuuksia taidekokemuksiin ja -nautintoihin ja niistä keskustelemiseen. Leikin sekä tutkivan ja kokeilevan taiteellisen toiminnan avulla lapsi etsii tietoa itsestään ja ympäröivän maailman ilmiöistä. Lasta ohjataan pitkäjänteiseen taiteelliseen työskentelyyn ja arvostamaan omaa ja muiden työtä. Lapsen aistiherkkyden, havaintokyvyn ja avaruudellisen hahmotta-

miskyvyn kehittymistä tuetaan. Näin lapsen oppimisprosessit syventyvät ja hän oppii elämäntaitoja sekä ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoja.

Lapselle tarjotaan tilaisuus tutustua viestintävälineisiin ja harjoitella niiden käyttöä. Lapsen kanssa tarkastellaan kuvia ja keskustellaan niiden merkityssisällöistä ja kuvailmaisusta. Lasta ohjataan tutkimaan äänimaailmaa ja musiikin vaikutusta viestinnässä. Lasta kannustetaan ilmaisemaan ajatuksiaan ja tunteitaan sanoin sekä draaman keinoin, äänenpainoin ja -sävyin, ilmein, elein ja liikkein.

Lapsen kulttuurisen identiteetin vahvistumista ja hänen ymmärrystään omasta kulttuuriperinnöstään ja kulttuurien monimuotoisuudesta tuetaan. Lasta ohjataan arvostamaan ja vaalimaan luonnon ja rakennetun ympäristön sekä esineympäristön esteettisiä ja kulttuurisia arvoja.

Lasta rohkaistaan monipuoliseen ilmaisuun erilaisten teemakokonaisuuksien yhteydessä.

3.2.8 Sosiaalinen ja emotionaalinen kehitys (KALLIO)

Lapsen psyykinen kehitys on keskeisesti vuorovaikutustapahtuma. Esiopetuksessa vahvistetaan lapsen suotuisaa sosiaalisemotionaalista kehitystä hyvällä vuorovaikutuksen laadulla. Esiopetuksessa lapsen tapa toimia suhteessa ympäristöön muuttuu ja jäsentyy eri toimintojen eriytyessä ja yhdentyessä erityisesti kognitioiden tasolla. Esiopetuksessa huolehditaan lapsesta ja järjestetään yksilöllisiä hoivahetkiä, sillä niillä on suuri vaikutus sosiaalisemotionaalisten taitojen kehittymiseen.

Sosiaalisemotionaaliset valmiustaidot, johon kuuluvat erityisesti sosiokognitiiviset taidot, ovat muodostuneet jo asteittain lapsen varhaisen kehityksen aikana. Mutta oppiminen on jatkuvaa ja esiopetuksen tehtävänä onkin synnyttää uutta ja merkittävää, jota tarkastella opettajan ohjauksessa ryhmässä. Sosioemotionaaliset taidot kuten kuuntelun taito, itseilmaisu, vastuunotto ja toisen huomioiminen, yhteistyötaidot, anteeksipyyttäminen ja antaminen, empatiataidot, tunteiden tunnistamisen taidot ovat näitä esiopetuksessa harjoiteltavia asioita.

Lasta ohjataan suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti sosiokognitiiviseen osaamiseen. Sisällöt valitaan esimerkiksi seuraavista aiheista: oman toiminnan ohjauksen taidot, itsestä huolehtimisen taidot, seurassa olemisen taidot, tunteiden käsittelyn taidot ja ymmärtäminen, ongelmaratkaisutaidot, kiintymyksen osoittaminen, tunnetaidot sekä kiusaamisen ehkäisy ja merkityksen ymmärtäminen. Ohjauksessa voidaan käyttää apuna valmiita kuvastoja, kasvatus- ja opetusohjelmia, kuten sosiaalisia kasvutarinoita.

Sosiaalisemotionaalisen kyvykkyyden opettamisessa esiopetuksessa huomioidaan jokapäiväisen toiminnan vuorovaikutustapahtumien mahdollisuudet ja niitä käytetään opetushetkinä. Tarvittaessa oppimistilanteita synnytetään erikseen. Leikin merkitys on keskeisin. Ohjaus on tarvittaessa yksilöllistä ja tavoitteena on terveen itsetunnon, itseluottamuksen ja positiivisen minäkuvan rakentaminen. Kaveritaitoja arvioidaan säännöllisin väliajoin yhdessä ja erikseen. Yhdessä toimimiselle on asetettu tavoitteet ja onnistumisten arvioinnilla pyritään rakentamaan lapsen käsitystä hänen omasta kyvykkyydestään. Arviointia voidaan tehdä kuvin ja sanoin, sosiaalisista tilanteista rakennettujen tarinoiden avulla, joita puretaan lasten kanssa esimerkiksi kuvamuotoisen tunnemittarin tai osaamistaitoja arvioivan asteikkomuotoisen (0-10) mittarin avulla. Arvioinnissa voidaan myös käyttää valmiita työkaluja kuten KAH-kassia (kognitiivis-affektiiviset harjoitukset) ja MUN JUTTU- sekä NALLE -korttisarjaa. Korjaava palaute annetaan aina henkilökohtaisesti. Esiopetuksessa on myös erityisesti huolehdittava siitä, kuinka lapsi voi rakentaa käsitystään mahdollisuuksistaan.

Lapsella ei synnynnäisesti ole kykyä hallita vuorovaikutustaan ja emootioitaan. Itsesäätely on tärkein sosiaalinen taito, jota esiopetuksessa edelleen suunnitelmallisesti harjaannutetaan. Esiopetuksessa pyritään kasvatuksen ja ohjauksen avulla myönteisten tunteiden vahvistamiseen lasten iloihin ja huumoriin yhtymällä, iloisuutta ja positiivisuutta kehumalla ja kiittämällä. Yhteiset myönteiset tunteet ja niiden kokeminen vahvistavat me-henkeä ja luovat tahtotilan itsehillintää varten. Ohjauksella kannustetaan lasta omien ja toisten tunteiden tunnusteluun, huolehditaan, että tunteet tulevat tutuiksi ja niiden säätely helpottuu.

Syy-seuraus-suhteista keskustellaan yksilöllisesti ja ryhmässä. Huolehditaan, että kiireettömässä, sisäisiä ratkaisumalleja kunnioittavassa oppimisympäristössä esioppilailla on myös tilaa omien ratkaisumallien ja ajatusten julkituomiseen, omakohtaiseen pohtimiseen ja tarvittaessa muuttamiseen. Esioppilasta ohjataan havaitsemaan, että vastuunkantaminen itsestä ja toisista, omista negatiivisistakin tunteista ja niiden säätelystä luo pohjan ja mahdollisuudet pärjätä paremmin kaikissa elämän ihmissuhteissa.

4. Kasvun ja oppimisen tuki esiopetuksessa

Tässä luvussa kuvataan kasvun ja oppimisen tuen keskeiset tavoitteet ja järjestäminen sekä tuen rakenne. Kasvun ja oppimisen tuen tasot, yleinen, tehostettu ja erityinen tuki kuvataan luvuissa 4.1, 4.2 ja 4.3. Luvussa 5 esitetään tarkemmin eri tukimuodot ja niiden käyttö tuen eri tasoilla. Lukujen 4 ja 5 ja niiden alalukujen muodostama kokonaisuus on perustana paikallisen opetussuunnitelman laadinnalle sekä kasvun ja oppimisen tuen käytännön toteuttamiselle.

Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Työskentelyn ja tuen perustana esiopetuksessa ovat yhdessä kodin kanssa sovitut, perusturvallisuutta ylläpitävät tavoitteet, jotka tukevat lapsen kokonaisvaltaista kasvua. Ensisijaisesti tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan ja terveen itsetunnon kehittymistä sekä huolehditaan tasavertaisesta jäsenyydestä ryhmässä. Työskentelyn tulee olla leikinomaista, lapsen kehitystasosta lähtevää toiminnallista ryhmä- ja yksilöohjausta. Se edistää lapsen kognitiivista, erityisesti kielellistä, sekä sosioemotionaalista kehitystä, valmiuksia uusien asioiden oppimiseen ja ehkäisee ennalta oppimisvaikeuksia.

Esiopetuksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana ovat sekä esiopetusryhmän että kunkin lapsen vahvuudet ja oppimis- ja kehitystarpeet. Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöön liittyviä ratkaisuja sekä lapsien yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Esiopetusta ja tukea suunniteltaessa on otettava huomioon, että lapsen tuen tarve voi vaihdella tilapäisestä jatkuvaan, vähäisestä vahvempaan tai yhden tukimuodon tarpeesta useamman tukimuodon tarpeeseen.

Jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus omista lähtökohdistaan käsin saada tukea kasvulleen ja oppimiselleen sekä kehittää oppimisvalmiuksiaan. Esiopetuksessa tulee ottaa huomioon monenlaiset oppijat ja oppimisen erilaiset lähtökohdat ja tavat sekä lasten kulttuuritausta. Erityistä huomiota tulee kiinnittää tuen tarpeen arviointiin lapsella, jonka perusopetuksen aloittamista on päätetty siirtää vuotta myöhäisemmäksi.

Lapsia kannustetaan aloitteellisuuteen ja vastuullisuuteen, tarjotaan haasteita ja annetaan kehittymistä edistävää ohjausta ja tukea. Lapsen tervettä itsetuntoa vahvistetaan myönteisten oppimiskokemusten ja kannustavan palautteen avulla sekä tarjotaan mahdollisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen. Huomiota tulee kiinnittää oppimisen esteiden ja oppimisvaikeuksien varhaiseen tunnistamiseen. On tarpeen havaita sekä lapseen että esiopetuksen toteuttamiseen ja toimintaympäristöön liittyvät tekijät.

Opetukseen osallistuvalla on oikeus saada riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Esiopetuksen järjestäjän tulee huolehtia, että lapsen oikeus tukeen voi toteutua käytännössä, mm. määrittelemällä tuen tarpeen toteuttamiseen ja tuen toteuttamiseen liittyvät vastuut ja työnjako. Tuen tarpeen varhaiseksi havaitsemiseksi lasten kasvua ja oppimista tulee arvioida jatkuvasti ja aloittaa tuen antaminen riittävän varhain. Tämä ehkäisee ongelmien syvenemistä ja pitkäaikaisvaikutuksia. Tuen oikea-aikaisuus sekä tuen oikea taso ja muoto ovat ratkaisevia kasvun ja oppimisen turvaamiseksi. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukimuotoja käytetään sekä yksittäin että yhdessä toisiaan täydentävinä. Tukea annetaan niin kauan ja sen tasoisena kuin se on tarpeellista.

Tuen tarpeen arvioinnissa voidaan hyödyntää lapselle tehtyjen terveystarkastusten ja mahdollisten muiden arviointien tuloksia. Mikäli lapsi esiopetuksen lisäksi käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja, yhteistyö esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstön kesken on tärkeää lapsen kasvun ja oppimisen tuen tarpeen havaitsemiseksi ja tuen toteuttamiseksi.

Tuen tulee muodostaa suunnitelmallinen jatkumo. Esiopetusyksikön johdolla on vastuu tuen järjestämiseen ja toteuttamiseen liittyvistä ratkaisuista. Pedagoginen asiantuntemus ja opettajien yhteistyö tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Tarvittaessa tuki suunnitellaan ja toteutetaan moniammatillisessa oppilashuoltotyössä. Huoltajalle tulee antaa tietoa tukitoimista sekä mahdollisuus esittää näkemyksensä tuen antamisesta. Tuki annetaan lapselle omassa esiopetusryhmässä, ellei tuen antaminen välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen esiopetusryhmään tai muuhun soveltuvaan esiopetuksen järjestämispaikkaan. Lapsen esiopetuksen fyysinen ja sosiaalinen oppimisympäristö ja tarvittavat tukipalvelut tulee järjestää niin, että lapsi voi mahdollisimman täysipainoisesti osallistua esiopetusryhmän toimintaan. Tuki annetaan erilaisin joustavin järjestelyin, kuten samanaikaisopetuksena tai pienryhmä- ja yksilötyöskentelynä. Erityisesti huolehditaan tuen jatkumisesta lapsen siirtyessä muusta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen.

Tuki erityisissä tilanteissa

Lapsi saattaa tarvita tukea erityisissä tilanteissa, kuten sairauden yhteydessä. Sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle esiopetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä ja muut olosuhteet huomioon ottaen on mahdollista. Esiopetuksen järjestämisestä kodin ulkopuolelle sijoitetuille lapsille vastaa lapsen asuinkunta.

4.1 Esiopetuksen yleinen tuki

Laadukas esiopetus sekä mahdollisuus saada ohjausta ja tukea kasvuun ja oppimiseen kaikkina esiopetuksen työpäivinä on jokaisen lapsen oikeus. Esiopetuksessa tulee ottaa huomioon kaikkien lasten edellytykset ja tarpeet. Työyhteisön toimintatapoja ja -kulttuuria kehitetään niin, että yhteistyötä ja yhdessä tapahtuvaa oppimista voidaan hyödyntää ja lasten erilaisuus voidaan kohdata mahdollisimman hyvin. Välittäminen, huolenpito ja myönteinen ilmapiiri esiopetusyhteisössä edistävät lapsen kasvua ja oppimista.

Opettajalla on vastuu esiopetusryhmän ja sen jokaisen lapsen erilaisten lähtökohtien ja tarpeiden huomioonottamisesta esiopetuksessa. Yhteistyö huoltajien, toisten opettajien, muun varhaiskasvatuksen henkilöstön ja eri asiantuntijoiden kanssa edesauttaa tässä onnistumista. Opettajan tehtävänä on ohjata ryhmää toimimaan niin, että sen sisäinen vuorovaikutus edistää kasvua ja oppimista. Opettaja auttaa lapsia tunnistamaan omat vahvuutensa ja voimavaransa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää lapsen oppimisen valmiuksien, myönteisen minäkuvan ja tekemisen ilon vahvistamiseen kaikissa työskentelytilanteissa.

Opetustyöhön sisältyy myös ohjauksellisia ja oppilashuollollisia tehtäviä. Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen tarjoaminen kuuluu opettajan työhön ja kaikkiin esiopetustilanteisiin. Tuki rakennetaan opettajien sekä tarvittaessa muiden asiantuntijoiden yhteistyönä ja vuorovaikutuksessa huoltajan ja lapsen kanssa.

Kasvun ja oppimisen tuen tarpeisiin vastataan opetusta eriyttämällä, opettajien yhteistyöllä ja opetusryhmiä joustavasti muuntelemalla. Esiopetuksen aloitusvaiheessa opettaja voi laatia myös yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman, jonka avulla lapselle pyritään turvaamaan parhaat edellytykset kasvaa ja oppia. Esiopetuksessa voidaan käyttää myös erityisopettajan tai erityislastentarhanopettajan sekä avustajan työpanosta keinoina vastata esiopetusryhmän tai yksittäisten lasten tuen tarpeisiin jo ennen tehostetun tuen vaiheeseen siirtymistä.

KALLIO

Jokaisella lapsella on oikeus saada ohjausta ja tukea kasvuun ja oppimiseen kaikkina esiopetuksen työpäivinä ja esiopetuksen tulee ottaa huomioon jokaisen lapsen edellytykset ja tarpeet.

Yleinen tuki tarkoittaa jokaiselle lapselle suunnattua tukea. Yleinen tuki koostuu opetuksenjärjestäjän velvollisuudesta huolehtia opetustilojen ja oppimisympäristön tarkoituksenmukaisuudesta ja riittävästä resursseista. Esiopettajalla on vastuu muokata oppimisympäristö lapsen tuen tarpeita vastaavaksi. Esiopetuksen tilojen tulee olla pienille lapsille sopivat. Tilaa tulee olla monipuoliselle toiminnalle ja eriyttämiselle. Esiopetuksessa käytetään monipuolista materiaalia, joka tukee jokaisen lapsen omaa kehitystä ja oppimista eri vaiheissa.

Nivalan kaupungin sivistystoimen alaisessa esiopetuksessa noudatetaan ryhmäkokojen ja käytössä olevien tuntiresurssien osalta kaupungin opetuksen järjestämisen periaatteita, jotka määrittellään valtuustotasolla. Varhaiskasvatuksen ryhmissä noudatetaan päivähoitolain ja -asetuksen ryhmäsäännöksiä, jonka mukaan yhtä kasvatushenkilöä kohtaan on enintään seitsemän lasta. Jos päiväkodissa on erityisen hoidon tarpeessa olevia lapsia, tämä huomioidaan hoidettavien lasten lukumäärässä tai hoito- ja kasvatustehtävään osallistuvien henkilöitten lukumäärässä, jollei päiväkodissa ole tällaista lasta varten erityistä avustajaa.

Tarvittaessa opettaja voi olla yhteydessä eri asiantuntijatahoihin, jotka antavat käytännön neuvoja ja toimintatapoja esiopetustyöhön. Yleisen tuen yhteydessä esiopetusta tukevia asiantuntijatahoja ovat erityisopettajat tai kiertävät erityislastentarhanopettajat. Muita yhteistyökumppaneita ovat rehtori, psykologi, terveydenhoitaja, kuraattori, lääkäri ja erilaiset terapeutit, esim. puheterapeutti.

Jokaiselle lapselle tehdään Esiopetuksen oppimissuunnitelma, johon kirjataan yhdessä huoltajien kanssa oppimisen ja kasvun tavoitteet, tuen tarpeet ja lapsen vahvuudet. Oppimissuunnitelma tehdään syksyllä esiopetusvuoden alkuvaiheessa

Yleisen tuen toteutuminen arvioidaan keväällä arviointikeskustelussa yhdessä huoltajien kanssa. Samalla täytetään tiedonsiirtolomake, jonka esiopettaja lähettää Esiopetuksen oppimissuunnitelman lisäksi koululle/ alkuopettajalle ja terveydenhoitajalle.

Huoltajille tulee antaa tietoa esiopetuksen käytännöistä ja yleisestä tuesta. Huoltajilla on mahdollisuus tuoda esille omia toiveitaan ja ajatuksiaan esiopetuksen järjestämisestä. Tavoitteensa on avoin yhteistyö esiopetuksen ja perheiden välillä.

NIVALA

Yleinen tuki tarkoittaa laadukasta esiopetusta ja mahdollisuutta saada ohjausta ja tukea kasvuun ja oppimiseen. Välittäminen, huolenpito ja myönteinen ilmapiiri edistävät lapsen kasvuja ja oppimista. Opettajalla on vastuu ryhmän ja jokaisen lapsen erilaisten lähtökohtien ja tarpeiden huomi-

oonottamisesta esiopetuksessa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää lapsen oppimisen valmiuksien, myönteisen minäkuvan ja tekemisen ilon vahvistamiseen. Tuen tarpeiden arviointi ja tarpeellisen tuen tarjoaminen kuuluu opettajan työhön kaikissa esiopetustilanteissa. Yleisen tuen toteutumisen edellyttää, että opetuksen järjestäjä huolehtii tarkoituksenmukaisista tiloista ja riittävästä resursoinnista, jotka mahdollistavat eriyttämisen.

Kaikille Nivalan esiopetuksessa oleville lapsille tehdään *Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (liite 1)*. Esiopetuksen oppimissuunnitelmassa kuvataan lapsen keskeiset oppimisvalmiudet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät tarpeet sekä työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet. Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. Esiopetuksen oppimissuunnitelman tekee esiopettaja yhdessä huoltajan kanssa. Nivalassa esiopetuksen oppimissuunnitelmaan kirjataan *Esiopetuksen arviointivuosikellossa (liite 8)* mainitut alkukartoitustehtävien tulokset, lapsen oppimisen yleiset keskeiset tavoitteet ja vanhempien toiveet.

4.2 Esiopetuksen tehostettu tuki

Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan ja koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä.

Tehostettu tuki suunnitellaan yksittäistä lasta varten kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Tehostetun tuen avulla tuetaan suunnitelmallisesti lapsen kasvua ja oppimista ja tuen tehtävänä on ehkäistä ongelmien kasvamista, monimuotoistumista ja kasautumista.

Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja, lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta, joka kuvataan luvussa 5.1.1. Tehostetun tuen aikana korostuu erityisopettajan tai erityislastentarhanopettajan antaman tuen, lapsen yksilöllisen ohjauksen, joustavien ryhmittelyjen ja kodin kanssa tehtävän yhteistyön merkitys. Myös oppilashuollon osuutta lapsen hyvinvoinnin edistäjänä ja ylläpitäjänä vahvistetaan. Tuki tulee järjestää laadultaan ja määrältään lapsen kehitystason ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. On tärkeää huolehtia lapsen mahdollisuuksista saada onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä sekä tukea lapsen myönteistä käsitystä itsestään.

Lapsen kasvua ja oppimista tulee seurata ja arvioida säännöllisesti tehostetun tuen aikana. Mikäli lapsen tilanteessa tapahtuu muutoksia, lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan lapsen tuen tarvetta.

KALLIO

Kun yleinen tuki ei riitä, tehostettu tuki selkeyttää ja vahventaa varhaista yleistä tukea. Se tukee lapsen oppimista ja kasvua sekä ehkäisee lapsen oppimiseen, sosiaaliseen vuorovaikutukseen tai kehitykseen liittyvien ongelmien kasvamista, monimuotoistumista ja kasautumista. Tehostettu tuki on aloitettava, kun lapsi tarvitsee yhtä aikaa useampaa tuen muotoa tai pitkäaikaista tukea. Tehostetun tuen aloittaminen perustuu esiopettajan tekemään pedagogiseen arvioon yhteistyössä huoltajien ja mahdollisesti moniammatillisen tukiverkon kanssa.

Tehostettu tuki tarkoittaa ennaltaehkäisevien yleisten tukitoimenpiteiden tehostamista määrällisesti ja laadullisesti, sekä opetuksen järjestämistä riittävän pienissä opetusryhmissä. Sivistystoimen esiopetuksen pienryhmässä noudatetaan voimassa olevia Nivalan kaupungin opetuksen järjestämisen periaatteita ja perusopetuslain ja -asetuksen määräyksiä. Ryhmässä työskentelee erityisluokanopettaja ja tarvittava määrä ryhmäavustajia sekä tarvittaessa henkilökohtaisia avustajia. Päiväkodissa noudatetaan päivähoitolain ja -asetuksen ryhmäsäännöksiä, jonka mukaan yhtä kasvatushenkilöä kohtaan on enintään seitsemän lasta. Jos päiväkodissa on erityisen hoidon tarpeessa olevia lapsia, tämä huomioidaan hoidettavien lasten lukumäärässä tai hoito- ja kasvatustehtävään osallistuvien henkilöitten lukumäärässä, jollei päiväkodissa ole tällaista lasta varten erityistä avustajaa. Lapsen tarpeiden mukainen tehostettu tai erityinen tuki järjestetään päiväkotiryhmissä pienryhmätöiminnan periaatteiden mukaisesti tai pien- tai erityisryhmissä, joiden henkilöstörakenne päätetään vuosittain lasten tarpeiden mukaisesti.

Tehostetun tuen tarpeeseen vastataan erityisopettajan tai erityislastentarhanopettajan antamalla tuella, opetusta, opetusmateriaaleja ja -välineitä sekä oppimisympäristöä mukauttamalla ja ohjauksen toteuttamisella monikanavaisesti. Sivistystoimen esiopetusryhmässä eriytetään toimintaa jakotuntien tai muiden keinojen avulla. Tehostetun tuen oppimisympäristö järjestetään huomioiden kuntoutukselliset elementit, kuten struktuuri, tietokoneen käytön mahdollistaminen opetuksen työvälineenä sekä pienryhmätyöskentely. Tehostetun tuen menetelmiä ovat mm. tukiviittomat ja kuvien käyttö. Lapsen yksilöllinen tehostettu tuki muodostuu oppimissuunnitelmaan kirjatuista erityistarpeista.

Lapsen kasvua ja oppimista seurataan ja arvioidaan säännöllisesti tehostetun tuen aikana. Mikäli lapsen tilanteissa tapahtuu muutoksia, lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta.

Jos lapsella havaitaan selkeä tehostetun tuen tarve ja /tai lapsella on Kasvun ja kehityksen sekä oppimisen suunnitelma, ryhmän lastentarhanopettaja tekee kiertävän erityislastentarhanopettajan tuella ja huoltajia kuullen pedagogisen arvion, jonka perusteella tehostettu tuki voidaan aloittaa heti syksyllä esiopetusvuoden alussa.

Tehostettua tukea saaneen lapsen tietoja siirretään tulevalle alkuopettajalle moniammatillisessa siirtopalaverissa, jossa huoltajat ovat mukana. Esiopettaja siirtää lapsen esiopetuksen tehostetun tuen oppimissuunnitelman liitteineen alkuopettajalle.

NIVALA

Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, ja se otetaan käyttöön kun lapsi tarvitsee säännöllistä tukea. Tehostettu tuki on vahvempaa, yksilöllisempää ja suunnitelmallisempaa kuin yleinen tuki. Tehostettu tuki tukee lapsen oppimista ja kasvua sekä ehkäisee lapsen oppimiseen, sosiaaliseen vuorovaikutukseen tai kehitykseen liittyvien ongelmien kasvamista, monimuotoistumista ja kasautumista. Tehostettu tuki on aloitettava kun lapsi tarvitsee yhtä aikaa useampaa tuen muotoa tai pitkäaikaista tukea. Tehostetun tuen aloittaminen perustuu esiopettajan (tarvittaessa erityisopettajan tuella) tekemään pedagogiseen arviointiin yhteistyössä huoltajien ja mahdollisesti moniammatillisen tukiverkon kanssa. Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti lapsen omassa esiopetusryhmässä, ellei tuen antaminen edellytä pienryhmää. Lapsen kasvua ja oppimista seurataan ja arvioidaan säännöllisesti tehostetun tuen aikana. Mikäli lapsen tilanteissa tapahtuu muutoksia, Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta.

Pedagoginen arvio tehostettua tukea varten (liite 2)

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Pedagogisessa arviossa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen tilanne kokonaisuutena
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio sen vaikutuksista
- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla ratkaisuilla lasta tulisi tukea

Lapsen esiopetuksen opettaja tai opettajat yhdessä laativat kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa, ja etenkin silloin kun kyse on lapsen hyvinvointiin ja kokonaiskehitykseen liittyvistä ongelmista, arvion laatimisessa käytetään myös muita asiantuntijoita. Yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa on tärkeää sekä tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Pedagogisen arvion laatimisessa hyödynnetään lapselle jo mahdollisesti osana yleistä tukea laadittua lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa lapsen siirtyminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisessa oppilashuoltotyössä siten kuin yksittäisen oppilaan asian käsittelystä säädetään. Tämän käsittelyn jälkeen lapselle annettava tehostettu tuki kirjataan hänelle laadittavaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelma käsitellään tarkemmin luvussa 4.5.1.

NIVALA

Ennen tehostetun tuen aloittamista esiopettaja tekee *pedagogisen arvion (liite 2)*. Arvion laatimisessa käytetään tarvittaessa myös muita asiantuntijoita, ja sen tekemisessä hyödynnetään Lapsen varhaiskasvatuksen suunnitelmaa ja Lapsen kasvun, kehityksen ja opetuksen tueksi laadittua suunnitelmaa, jos sellaisia on tehty, sekä Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa. Yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa on tärkeää sekä tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagogisessa arviossa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen tilanne kokonaisuutena
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio sen vaikutuksesta
- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla ratkaisuilla lasta tulisi tukea

Pedagogisia ratkaisuja voivat olla esimerkiksi eriyttäminen, erityisopettajan tai erityislastentarhanopettajan antama tuki, pienryhmätyöskentely, opetusmenetelmien ja työskentelytapojen yksilöllistäminen, tulkitsemis- ja avustajapalvelut, kommunikointitapojen (esim. PCS-kuvat) monipuolistaminen, erityiset apuvälineet, oppimateriaalit ja muu tuki.

Pedagogiseen arvioon perustuvat ratkaisut kirjataan Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan *erillisenä liitteenä (liite 3)*.

Lapsi voi siirtyä takaisin yleisen tuen piiriin, jos tehostettua tukea ei enää tarvita. Lapsen siirtyminen yleisen tuen piiriin käsitellään moniammatillisesti pedagogiseen arvioon perustuen.

4.3 Esiopetuksen erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden esiopetusta ei kasvun ja oppimisen vaikeuksien vuoksi voida järjestää muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman, sairauden, toimintavajavuuden tai kasvuympäristöön liittyvien riskitekijöiden vuoksi. Erityisen tuen tarvetta arvioitaessa otetaan huomioon esiopetuksen opetushenkilöstön, oppilashuollon palveluista vastaavien sekä huoltajan näkemys lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvistä riskitekijöistä.

Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Erityinen tuki muodostuu erityisen tuen päätökseen perustuvasta erityisopetuksesta sekä muista esiopetuksen tukimuodoista. Käytettävissä ovat esiopetuksen kaikki tukimuodot.

Erityisen tuen tehtävänä esiopetuksessa on tarjota lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea ja edistää hänen oppimisedellytyksiään. Lapsen itsetuntoa ja oppimismotivaatiota vahvistetaan.

Erityisen tuen antamiseksi opetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös, jota tarkistetaan ainakin toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti. Lapsen oikeusturvan ja esiopetuksen järjestämisen kannalta merkittävät asiat päätetään erityistä tukea koskevassa päätöksessä. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa oppilaan opetuksen poikkeava järjestäminen.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista taikka esi- ja perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että oppilaan opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

KALLIO

Niille lapsille, joiden esiopetusta ei kasvun ja oppimisen vaikeuksien vuoksi voida järjestää muuten, annetaan erityistä tukea. Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä

Erityinen tuki on kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea, jonka järjestämispaikkana on lähikoulu / päiväkodin esiopetusryhmä, ellei tuen antaminen edellytä lapsen siirtämistä muuhun soveltuvaan esiopetuksen järjestämispaikkaan.

Erityisen tuen opetusta tulee järjestää riittävän pienissä opetusryhmissä. Erityisen tuen piirissä oleva oppilas voi käydä esiopetuksen joko tavallisessa ryhmässä, jossa erityisestä tuesta voidaan huolehtia tai pienryhmässä. Yleisen tuen ryhmäkoon ohjeistuksen lisäksi ryhmäkoossa tulee huomioida lapsen erityisen tuen tarpeet. Päiväkodissa noudatetaan päivähoitolain ja -asetuksen ryhmäsääntöksiä, jonka mukaan yhtä kasvatushenkilöä kohtaan on enintään seitsemän lasta. Jos päiväkodissa on erityisen hoidon tarpeessa olevia lapsia, tämä huomioidaan hoidettavien lasten lukumäärässä tai hoito- ja kasvatustehtävään osallistuvien henkilöitten lukumäärässä, jollei päiväko-

dissa ole tällaista lasta varten erityistä avustajaa. Lapsen tarpeiden mukainen tehostettu tai erityinen tuki järjestetään päiväkotiryhmissä pienryhmätoiminnan periaatteiden mukaisesti tai pien- tai erityisryhmissä, joiden henkilöstörakenne päätetään vuosittain lasten tarpeiden mukaisesti.

Erytyisen tuen tarpeeseen vastataan erityisen tuen päätökseen perustuvalla erityisopetuksella ja esiopetuksen muilla tukimuodoilla. Käytettävissä ovat mm. erityisopettajan ja erityislastentarhanopettajan antama tuki, toiminnan ja oppimisympäristön suunnitteleminen ja toteuttaminen lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti, kuten toteuttamalla pienryhmä-, pari- tai yksilöohjausta, tarkentamalla menetelmiä ja sisältöjä ja välineitä sekä muokkaamalla yksilöllisesti opetusmateriaaleja ja –välineitä. Erytyistä huomiota on kiinnitettävä opetuksen, päiväjärjestyksen ja ympäristön strukturointiin. Myös tietokoneen käyttö opetuksen työvälineenä on mahdollistettava. Lapsi voi tarvita myös apuvälineitä, avustajan antamaa tukea, muita ohjaus- ja tukipalveluja sekä aamu- ja iltapäivähoitoa. Käytössä voi olla myös joustavia ryhmittelyjä, samanaikais- tai tiimiopettajuutta. Lapsen tarvitsema erityinen tuki taataan HOJKS:iin kirjatuista erityistarpeista.

Pedagogisen selvityksen pohjalta lapselle tehdään erityisen tuen päätös. Erytyisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan esiopetuksen aikana tuen tarpeen muuttuessa. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tuen lopettamisesta tehdään uusi päätös ja lapsi siirtyy samaan tehostettua tukea.

Erytyistä tukea saaneen lapsen tietoja siirretään tulevalle alkuopettajalle moniammatillisessa siirtopalaverissa, jossa huoltajat ovat mukana. Esiopettaja siirtää HOJKS:in liitteineen alkuopettajalle.

NIVALA

Erytyistä tukea annetaan niille lapsille, joiden esiopetusta ei kasvun ja oppimisen vaikeuksien vuoksi voida järjestää muuten. Lapsen oppimisen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman, sairauden, toimintavajavuuden tai kasvuympäristöön liittyvien riskitekijöiden vuoksi. Erytyisen tuen tarvetta arvioidaan yhteistyössä lapsen huoltajien ja muiden asiantuntijatahojen kanssa. Päätöksen erityiseen tukeen siirtymisestä tekee sivistystoimen johtaja. Erytyisen tuen päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkittamis- ja avustajapalvelut sekä muut tarvittavat palvelut.

Erytyisen tuen tehtävänä on tarjota lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea, edistää hänen oppimisedellytyksiään sekä vahvistaa lapsen itsetuntoa ja oppimismotivaatiota. Erytyinen tuki muodostuu erityisopetuksesta sekä muista käytettävissä olevista tukimuodoista.

Nivalassa erityiseen tukeen sisältyy muun muassa erityisopettajan tai erityislastentarhanopettajan antama tuki, toiminnan ja oppimisympäristön suunnitteleminen ja toteuttaminen lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti esimerkiksi toteuttamalla pienryhmä-, pari- tai yksilöohjausta, tarkentamalla menetelmiä, sisältöjä ja välineitä sekä muokkaamalla yksilöllisesti opetusmateriaaleja ja –välineitä. Erytyistä huomiota on kiinnitettävä opetuksen, päiväjärjestyksen ja ympäristön strukturointiin. Erytyistä tukea saava lapsi voi tarvita myös apuvälineitä, avustajan antamaa tukea, muita ohjaus- ja tukipalveluita sekä aamu- ja iltapäivähoitoa.

Erytyinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä.

Eriyisen tuen tarpeellisuutta tarkistetaan esiopetusvuoden aikana tuen tarpeen muuttuessa. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, erityisen tuen päätös puretaan ja lapsi siirtyy saamaan tehostettua tukea.

Pedagoginen selvitys erityistä tukea varten (liite 4)

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa sekä tehtävä oppilaasta pedagoginen selvitys.

Pedagogisen selvityksen laatimista varten esiopetuksen järjestäjän päättämä toimitus, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä tehdyn selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta sekä lapsen kokonaistilanteesta.

Selvitysten perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Näiden kahden selvityksen ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen tilanne kokonaisuutena
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio sen vaikutuksista
- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta tulisi tukea

Tukijärjestelyt voivat sisältää mm. opetushenkilöstöön, oppilashuoltoon, avustajiin ja muihin tarvittaviin palveluihin, opetusmenetelmiin ja työtapoihin, materiaaleihin ja välineisiin liittyviä tekijöitä. Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa.

Eriyisen tuen tarpeellisuus tulee esiopetuksen aikana tarkistaa lapsen tuen tarpeen muuttuessa. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli katsotaan, että lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen opettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapsi siirtyy saamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

NIVALA

Ennen erityiseen tukeen siirtymistä lapselle tulee tehdä *pedagoginen selvitys (liite 4)* moniammatillisena yhteistyönä. Nivalassa pedagogisen selvityksen laatimisesta vastaa esiopettaja.

Pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen tilanne kokonaisuutena
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio sen vaikutuksista

- lapsen oppimisvalmiuden sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta tulisi tukea.

Tukijärjestelyjä voivat olla esimerkiksi opetushenkilöstöön, oppilashuoltoon, avustajiin ja muihin tarvittaviin palveluihin, opetusmenetelmiin ja työtapoihin sekä materiaaleihin ja välineisiin liittyvät tekijät. Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden tarvetta tulee seurata ja arvioida säännöllisesti.

Pedagogisen selvityksen lisäksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään aiemmin tehtyjä asiakirjoja, esimerkiksi Lapsen kasvun, kehityksen ja opetuksen tueksi laadittua suunnitelmaa, Esiopetuksen oppimissuunnitelmaa tai Varhaiskasvatussuunnitelmaa.

4.4 Kasvun ja oppimisen tuki paikallisessa opetussuunnitelmassa

Tässä luvussa määritellään, miten kasvun ja oppimisen tuki kuvataan kokonaisuutena paikallisessa opetussuunnitelmassa. Opetussuunnitelman laadintaa koskevat tarkemmat määräykset sisältyvät luvun 4.5. yksilöllisiä suunnitelmia sekä luvun 5 eri tukimuotoja käsitteleviin alalukuihin.

Esiopetuksen opetussuunnitelman laatimisessa tehdään yhteistyötä muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa. Esiopetuksen opetussuunnitelma tulee laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan kasvun ja oppimisen tuki, tuen rakenne ja järjestäminen, yleiset tavoitteet sekä eri tukimuotojen käytännön toteutus. Opetussuunnitelmassa selvitetään, miten tuen järjestämiseen liittyvä yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa toteutetaan. Opetussuunnitelmassa kuvataan henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä yhteistyö oppilashuollon palveluista vastaavien ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa tuen tarpeen arvioinnissa, tuen suunnittelussa ja järjestämisessä sekä käytännön toteuttamisessa.

Opetussuunnitelmassa määritellään yleisen tuen tavoitteet, järjestäminen ja toimintatavat, yhteistyö eri toimijoiden kesken sekä huoltajan ja lapsen kanssa.

Opetussuunnitelmassa määritellään tehostetun tuen tavoitteet, tuen aloittaminen ja siirtyminen takaisin yleisen tuen piiriin. Opetussuunnitelmassa määritellään myös tehostetun tuen järjestäminen ja toimintatavat, yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken sekä yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa.

Opetussuunnitelmassa määritellään erityisen tuen tavoitteet, erityisen tuen päätöksen tekeminen, tuen aloittaminen ja siirtyminen takaisin tehostetun tuen piiriin. Opetussuunnitelmassa määritellään myös erityisen tuen järjestäminen ja toimintatavat, yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken, yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa sekä huoltajan ja lapsen kuulemiseen liittyvä menettely.

Opetussuunnitelmassa kuvataan, miten yhteistyö ja tietojen luovuttaminen eri hallintokuntien välillä toteutetaan.

Lapsen tukeen liittyvien hallintopäätösten tekijät määritellään opetuksen järjestäjän johtosäännössä.

4.5 Yksilölliset suunnitelmat esiopetuksessa

4.5.1 Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (liite 1 ja liite 3)

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma on suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja esiopetuksessa tarvittavista järjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta. Se on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva, kirjallinen, pedagoginen asiakirja. Sitä voidaan käyttää osana yleistä tukea ja sitä tulee käyttää tehostetun tuen aikana.

Oppimissuunnitelman tavoitteena on turvata lapselle hyvät kasvun ja oppimisen edellytykset. Suunnitelma lisää opettajien tietoisuutta lapsen tilanteesta ja helpottaa siten kunkin opettajan oman työn suunnittelua ja opettajien keskinäistä sekä kodin kanssa tehtävää yhteistyötä. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmasta huoltaja saa itselleen tietoa ja voi siten paremmin tukea lastaan. Suunnitelma antaa myös pohjan lapsen kasvu- ja oppimisprosessin edistymisen arvioinnille.

Tehostettua tukea varten tehtävä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laativat opettajat yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Tehostettua tukea varten laadittavan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tukitoimien järjestäminen edellyttää:

- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- lapsen oppimisvalmiuksiin, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin sekä sosioemotionaalisiin taitoihin liittyvät tavoitteet
- pedagogiset ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät ja työskentelytavat, kommunikointitavat, erityiset apuvälineet, oppimateriaalit ja muu tuki
- fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön liittyvät, oppilashuollolliset tai muut ratkaisut
- moniammatillisen yhteistyön kuvaus ja eri toimijoiden vastualueet
- yhteistyön toteuttaminen huoltajan ja lapsen kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatustoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- lapsen edistymisen seuranta ja arviointi, arviointitavat ja ajankohdat sekä lapsen itsearviointi
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet

Suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti osana yleistä tukea laadittua lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa, pedagogista arvioita ja sen yhteydessä kerättyä tietoa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa. Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan ei voi hakea muutosta valittamalla eikä muilla muutoksenhakekeinoilla.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma osana yleistä tukea

Jokaiselle lapselle voidaan laatia lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma. Oppimissuunnitelman laatimisesta päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa. Suunnitelma sisältää soveltuvin osin samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma. Lasta varten pohditut tavoitteet ja tukitoimet hyödyttävät lapsen kasvua ja oppimista. Lapsen esiopetusta voidaan myös syventää tai laajentaa oppimissuunnitelman avulla, silloin kun se on perusteltua lapsen valmiuksien kannalta.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Oppilaalle, joka tarvitsee kasvussaan ja oppimisessaan säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti. Oppilaalle järjestettävä tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma laaditaan aina lapselle, joka saa tehostettua tukea. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä oppilaan ja huoltajan sekä tarvittaessa oppilaan muun laillisen edustajan kanssa²⁴. Tehostetun tuen vaiheessa tukitoimien järjestelmällinen suunnittelu tukee lapsen kasvua ja oppimista.

Erityinen tuki

Lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, laaditaan oppimissuunnitelman sijasta henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

KALLIO

Kallion alueen kunnissa tehdään Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma jo osana yleistä tukea. Tehostetun tuen osalta tehdään Lapsen esiopetuksen tehostetun tuen oppimissuunnitelma. Erityisen tuen vaiheessa tehdään Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Kallion kuntien tarkemmat käytänteet ilmenevät paikallisista opetussuunnitelmista tai käsikirjoista.

4.5.2 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (liite 5)

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma on hyväksyttyyn esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva kirjallinen, pedagoginen asiakirja. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä huoltajan ja lapsen ja kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Tarvittavilta osin se valmistellaan moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä.

Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman tehtävänä on tukea pitkäjänteisesti lapsen yksilöllistä kasvu- ja oppimisprosessia. HOJKS on lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvä tavoitesuunnitelma sekä suunnitelma esiopetuksen sisällöistä, pedagogisista menetelmistä ja muista tarvittavista tukitoimista.

HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tukitoimien järjestäminen edellyttää:

- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet

- lapsen oppimisvalmiuksiin, työskentelytaitoihin, sosioemotionaalisiin taitoihin sekä motorisiin taitoihin liittyvät tavoitteet
- edistymisen seuranta ja arviointi, arviointitavat ja ajankohdat sekä lapsen itsearviointi
- pedagogiset ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat, kommunikointitavat, erityiset apuvälineet, oppimateriaalit ja muu tuki
- fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön liittyvät, oppilashuollolliset tai muut ratkaisut
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisten tulkitsemis- ja avustajapalveluiden, muiden opetuspalveluiden sekä tuki- ja kuntoutuspalvelujen järjestäminen ja eri toimijoiden vastualueet
- kuvaus lapsen esiopetuksen järjestämisestä muun esiopetuksen yhteydessä ja/tai erityisryhmässä
- kuvaus siitä, miten erityisryhmässä esiopetusta saava lapsi integroituu muuhun esiopetukseen
- moniammatillisen yhteistyön kuvaus ja eri toimijoiden vastualueet
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjauksesta ja valvonnasta
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatustoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet

Jos lapselle on annettu tehostettua tukea, henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään osana tehostettua tukea tehtyä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa. Lisäksi hyödynnetään lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa huoltajan luvalla sekä otetaan huomioon mahdollisessa pedagogisessa selvityksessä todetut asiat.

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKS asiakirjaan voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat. HOJKSiin ei voi hakea muutosta valittamalla eikä muilla muutoksenhakekeinoilla.

Suunnitelma tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaisesti. Henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai tavoitteiden muuttuessa. Kokemukset käytetyistä esiopetusjärjestelyistä, toimintatavoista ja tukipalveluista voidaan kirjata HOJKSiin ja hyödyntää tätä tietoa suunnitelman toteutumista arvioitaessa.

NIVALA

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS(liite5) on lapsen oppimiseen ja kasvuun sekä kehitykseen liittyvä tavoitesuunnitelma sekä suunnitelma yksilöllisistä esiopetuksen sisällöistä, pedagogisista menetelmistä, opetusjärjestelyistä ja muista tarvittavista tukitoimista, kuten tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetus- ja ohjauspalveluista.

Esioppilaalle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, tulee laatia Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle tehdään tarkennettu HOJKS, jossa määritellään lapsen yksilölliset oppimistavoitteet tarkennetusti.

Suunnitelma on laadittava yhteistyössä lapsen huoltajan kanssa. Sen laadinta ja seuranta on ensisijaisesti opetuksesta vastaavan opettajan vastuulla. Tarvittavilta osin se valmistellaan moniammatillisena yhteistyönä. HOJKS:n laadinnassa hyödynnetään mahdollisesti tehostetun tuen vaiheessa laadittua pedagogista arviota, oppimissuunnitelmaa sekä erityisen tuen päätöksen perusteena olevaa pedagogista selvitystä sekä vanhempien suostumuksella varhaista Kasvun, kehityksen ja oppimisen tueksi laadittua suunnitelmaa ja muun varhaisen tuen suunnitelmaa.

Pienryhmässä esiopetustaan käyvien esioppilaiden opetuksellisista ja kasvatuksellisista yksilöllistettävistä sisältöalueista päätetään jo erityisen tuen päätöksessä, mutta yksilöllistettyjen oppisisältöjen keskeiset sisällöt ja tavoitteet sekä arvioinnin perusteet selostetaan yksityiskohtaisesti HOJKS:ssa. HOJKS on joustava ja sitä tarkistetaan tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, oppilaan tarpeiden mukaiseksi.

HOJKS:ssa tulee olla kuvaus lapsen oppimisvalmiuksista, vahvuuksista, taidoista ja harjaannutettavista kehittämistarpeista, opetuksen sekä oppimisen pitkän ja lyhyen aikavälin tavoitteet, joista johdetaan opetuksen keskeiset sisällöt sekä selvitys sisältöalueista joissa poiketaan yleisestä opetussuunnitelmasta. Lisäksi HOJKS:iin tulee kirjata sisältöalueittain tarvittavat tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetus- ja oppilashuoltopalvelut, kommunikointitavat, erityisapuvälineet ja oppimateriaalit sekä henkilöt jotka osallistuvat lapsen opetus- ja tukipalveluiden järjestämiseen sekä heidän vastuualueensa. HOJKS -asiakirjaan voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat. HOJKS puretaan silloin, kun erityisen tuen päätös lakkaa.

Tuen kolmiportaisen järjestelmän eräs pääperiaate on, että tuen tarvetta tarkastellaan ja päivitetään säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa. Tuen portaita voidaan liikkua molempiin suuntiin lapsen tarpeiden mukaan.

5. Kasvun ja oppimisen tukimuodot esiopetuksessa

Luvussa 5 kuvataan kasvun ja oppimisen eri tukimuodot. Luvussa kuvataan myös esiopetuksen oppilashuolto ja turvallisuuden edistäminen.

5.1 Esiopetuksen opetusjärjestelyihin liittyvä tuki

5.1.1 Eriyttäminen (NIVALA)

Eriyttäminen on ensisijainen muoto tukea lapsen oppimista. Eriyttäminen tarkoittaa esiopetuksen sisältöjen laajuuden, syvyyden ja etenemisnopeuden vaihtelua. Eriyttämällä voidaan tukea kunkin lapsen oppimista huomioimalla hänen yksilölliset tarpeensa. Esiopettaja eriyttää opetusta opetussuunnitelmassa määriteltyjen tavoitteiden puitteissa. Eriyttämistä käytetään yleisen, tehostetun ja erityisen tuen tasoilla.

5.1.2 Pienryhmätoiminta (NIVALA)

Esiopetusryhmää voidaan päivittäisessä toiminnassa jakaa pienempiin ryhmiin, jolloin varmistetaan yleinen tuki eli jokaisen lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioiminen. Pienryhmätoiminta mahdollistaa myös tehostetun ja erityisen tuen järjestämisen esiopetusryhmässä. Kallion varhaiskasvatuspalveluissa pienryhmätoiminnan kehittäminen on keskeinen toimintastrategia.

5.1.3 Osa-aikainen erityisopetus (NIVALA)

Nivalan kaikissa esiopetusryhmissä on mahdollisuus käyttää erityisopettajan tai erityislastentarhanopettajan antamaa osa-aikaista erityisopetusta. Osa-aikainen erityisopetus suunnitellaan ja nivelletään lapsen saamaan muuhun esiopetukseen. Tehostetun ja erityisen tuen alkaessa Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan tai HOJKS:aan kirjataan osa-aikaisen erityisopetuksen tarve, sen tavoitteet ja järjestäminen.

5.1.4 Erityisopetus

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus on erityisen tuen keskeinen pedagoginen osa-alue ja sen tehtävänä on tukea lapsen oppimista. Sellaisen lapsen, jolle on tehty erityisen tuen päätös, esiopetus ja muu tuki annetaan hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti.

HOJKS on erityisen tuen päätöksen suunnitelmallista toimeenpanoa ohjaava pedagoginen asiakirja. Siinä ratkaistaan erityisopetuksen järjestämiseen liittyvät seikat ja opetukset keskeiset tavoitteet, sisällöt sekä oppimisympäristöön ja opetusmenetelmiin liittyvät tekijät siten kuin HOJKSin laatimisen yhteydessä luvussa 4.5.2. on ohjeistettu. Erityisopetus järjestetään lapsen etu ja opetuksen järjestämisedellytykset huomioon ottaen muun esiopetuksen yhteydessä tai osittain tai kokonaan erityisryhmässä tai muussa soveltuvassa paikassa. Opetusryhmiä muodostettaessa tulee ottaa huomioon, että kaikki oppilaat voivat saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet. Opetusryhmien muodostamisesta säädetään tarkemmin perusopetusasetuksessa. Esiopetuksen opettaja tarvitsee taitoa käyttää lasten erilaisia tarpeita tukevia pedagogisia menetelmiä ja työ-

kentelytapoja. Erityisopettajalla ja erityislastentarhanopettajalla on lisäksi asiantuntijuutta, jota tarvitaan erityisopetuksen aikana.

NIVALA

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Lapsen, jolle on tehty erityisen tuen päätös, esiopetus ja muu tuki annetaan hänelle laaditun HOJKS:n mukaisesti.

Nivalassa erityisopetusta voidaan järjestää joko sivistystoimen alaisuudessa tai Kallion varhaiskasvatuspalveluiden esiopetuksessa. Tällöin tulee huomioida avustajaresurssit, ryhmäkoko ja erityisopettajan saatavuus ja tuki.

5.1.5 Pidentetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin ja kestää 11 vuotta. Esiopetus voi pidentetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa erityisopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidentetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Heitä ovat muun muassa näkö- ja kuulovammaiset sekä muutoin ruumiillisesti tai henkisesti vaikeasti vammaiset tai kehityksessään viivästyneet lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidentettyyn oppivelvollisuuteen. Päätös pidentetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Pidentetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa riittävän ajoissa tietoa pidentetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidentetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten opetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti seuraavilla tavoilla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidentettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidentettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen

vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

Pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevalle, erityistä tukea saavalle lapselle laaditaan aina henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma esiopetuksen alkaessa. HOJKSin laatisemassa hyödynnetään huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa.

Jos lapsi ei enää kuulu pidennetyt oppivelvollisuuden piiriin, tule tehdä päätös pidennetyt oppivelvollisuuden päättämisestä, jolloin lapsi siirtyy yleisen oppivelvollisuuden piiriin.

NIVALA

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin ja kestää 11 vuotta.

Pidennetyt oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Heitä ovat muun muassa näkö- ja kuulovammaiset sekä muutoin ruumiillisesti tai henkisesti vaikeasti vammaiset tai kehityksessään viivästyneet lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen.

Pidennetyt oppivelvollisuuden piiriin kuuluva lapsi on tavallisesti ollut jo ennen esiopetuksen alkamista lääketieteellisissä ja psykologisissa tutkimuksissa. Kuntoutuksen aloittaminen niiden pohjalta mahdollisimman varhain on lapsen kehityksen kannalta tärkeää. Lääketieteelliset ja/tai psykologiset arviot tarvitaan myös, jotta sivistysjohtaja voi tehdä päätöksen pidennetystä oppivelvollisuudesta ja erityisestä tuesta ilman tehostetun tuen antamista ja pedagogista selvitystä. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta.

Mikäli lääketieteellisessä tai psykologisessa selvityksessä suositellaan pidennettyä oppivelvollisuutta, järjestetään yhteinen neuvottelu, joka koskee lapsen koulupolkua esiopetuksesta perusopetukseen.

Mikäli lapsi on päivähoidossa ennen oppivelvollisuutta edeltävän esiopetuksen alkamista, kutsuu erityislastentarhanopettaja tai lastentarhanopettaja koolle lapsen huoltajat, opetuksen järjestäjän ja erityisopetuksen edustajat sekä muut tarvittavat lapsen kuntoutukseen ja hoitoon osallistuvat henkilöt (esimerkiksi kehitysvammahuollon palveluohjaaja, terveydenhoitaja, lapsen kuntoutusohjaaja ja/tai lapsen terapeutti). Mikäli lapsi ei ole päivähoidossa on koollekutsujana lastenneuvolan terveydenhoitaja tai kehitysvammaisten palveluohjaaja. Neuvottelun tarkoituksena on huoltajien tiedottaminen opetuksen järjestämisen vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Lisäksi neuvottelussa suunnitellaan lapsen esiopetuksen ja perusopetuksen aloittamista lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella. Lapsen erityistarpeet kartoitetaan ja sen pohjalta arvioidaan sitä, millaisilla tukijärjestelyillä lasta tulisi tukea. Neuvottelusta laaditaan muistio, josta ilmenee edellä mainitut asiat sekä huoltajien mielipide. Huoltajat toimittavat muistion allekirjoituksineen sivistysjohtajalle lääketieteellisen tai psykologisen lausunnon lisäksi. Sivistysjohtaja tekee päätöksen pidennetystä oppivelvollisuudesta ja erityisestä tuesta.

Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua. Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen.

Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa erityisopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lapsen opetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti seuraavilla tavoilla:

1. Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä vapaaehtoisessa esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen ensimmäisen luokan.
2. Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen ensimmäisen luokan seitsemänvuotiaana.
3. Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Siivistysjohtaja tekee tällöin päätöksen perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta psykologisten ja/tai lääketieteellisten selvitysten perusteella.

IKÄ	VUOSILUOKKA	VUOSILUOKKA	VUOSILUOKKA	
18	jatko-opinnot, työ		jatko-opinnot, työ	
17			10 (lisäopetus)	
16	10 (lisäopetus)	10 (lisäopetus)	9	OPPVELVOLLISUUS
15	9	9	8	
14	8	8	7	
13	7	7	6	
12	6	6	5	
11	5	5	4	
10	4	4	3	
9	3	3	2	
8	2	2	1	
7	1	1	esiopetus	
6	esiopetus	esiopetus	esiopetus	
5	esiopetus			

Kaavio opetuksen järjestämisen vaihtoehtoista ja niiden vaikutuksista

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuutta edeltävä esiopetus järjestetään pääsääntöisesti Kallion peruspalvelukuntayhtymän päiväkotien lapsiryhmissä. Oppivel-

vollisuuteen sisältyvä esiopetus järjestetään pääsääntöisesti koulujen esiopetusryhmissä. Mikäli oppilaan tuen järjestäminen edellyttää pienryhmäopetusta, opetus järjestetään Kyösti Kallion koulun pienryhmissä. Esiopetusta voidaan antaa oppivelvolliselle lapselle opetuksen järjestäjän päätöksellä myös päiväkodissa, mikäli huoltajien ja lapsen hoitoon, kuntoutukseen sekä opetukseen osallistuvien henkilöiden näkemyksen mukaan arvioidaan, että se on oppilaan kokonaistilanteen perusteella paras vaihtoehto.

Esiopetuksen jälkeen pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleva oppilas opiskelee joko lähikoulussaan tai Kyösti Kallion koulun pienryhmässä.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle erityistä tukea saavalle lapselle laaditaan Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma esiopetuksen alkaessa. Oppilaan opettajat laativat sen yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. HOJKS:n laatimisesta vastaa lapsen opettaja eli päiväkodissa lastentarhanopettaja erityislastentarhanopettajan tuella ja koulussa esiluokanopettaja erityisopettajan tuella. Tarvittaessa HOJKS valmistellaan moniammatillisena yhteistyönä. HOJKS arvioidaan ja tarkistetaan vähintään kerran lukuvuodessa.

Nivelvaiheissa lapsen HOJKS ja muut tarpeelliset asiakirjat siirtyvät lapsen mukana esiopetuksesta perusopetukseen tai lapsen siirtyessä toiseen ryhmään kesken esiopetusvuoden.

5.2 Esiopetuksen muu tuki

5.2.1 Yhteistyö kodin kanssa

Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa³⁶. Opetus ja kasvatusta tulee järjestää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Lapsi elää samanaikaisesti kodin, esiopetuksen ja muun mahdollisen varhaiskasvatuksen vaikutuspiirissä. Tämä edellyttää näiden kasvatusyhteisöjen vuorovaikutusta ja yhteistyötä lapsen kokonaisvaltaisen hyvän kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa. Vuorovaikutus kodin kanssa lisää opettajan lapsen tuntemusta ja auttaa esiopetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta ja oman lapsensa tuntemus. Esiopetuksen henkilöstö tukee kotien kasvatustehtävää ja vastaa osaltaan lapsen kasvatuksesta esiopetuksen aikana.

Kasvatukseen liittyvän kumppanuuden tavoitteena on edistää lasten kasvua, kehitystä ja oppimista sekä lisätä turvallisuutta ja hyvinvointia esiopetuksessa. Lapsen viihtyvyyden, kasvamisen ja oppimisen kannalta on tärkeää luoda luottamuksellinen yhteys esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa.

On tärkeää, että huoltajilla on mahdollisuus osallistua esiopetuksen kasvatustyön tavoitteiden asettamiseen, suunnitteluun ja arviointiin yhdessä opettajien ja lasten kanssa. Esiopetuksen henkilöstön on oltava yhteistyössä huoltajan kanssa niin, että hän voi osaltaan tukea lapsensa kasvua ja oppimista esiopetuksessa. Kodin kanssa tehtävää yhteistyötä toteutetaan sekä yhteisö- että yksilötasolla.

Vastuu kodin kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on esiopetuksen järjestäjällä. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aktiivisuutta ja aloitteellisuutta sekä keskustelua ja tiedottamista huoltajan, opettajan ja lapsen oikeuksista sekä velvollisuuksista. Yhteistyön lähtökohtana on eri osapuolien keskinäinen kunnioitus. Kodin kanssa tehtävässä yhteistyössä otetaan huomioon perheiden erilaisuus, yksilölliset tarpeet sekä perheen kieli- ja kulttuuritausta.

Huoltajille annetaan tietoa esiopetuksen opetussuunnitelmasta, esiopetuksen järjestämisestä, lapsen tuen tarpeista ja tuen saannin mahdollisuuksista ja huoltajan mahdollisuudesta osallistua kodin ja esiopetuksen väliseen yhteistyöhön sekä esiopetusyhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseen. Huoltajille tulee antaa tietoa myös esiopetuksen oppilashuollon toiminnasta sekä esiopetusyksikön toimintamalleista ja tiedottamiskäytänteistä erilaisissa ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteissa.

Käsiteltäessä yksittäisen lapsen tukea koskevaa asiaa, huoltajalle tulee antaa tietoa lasta koskevien tietojen käsittelyyn, tietojensaantiin ja niiden luovuttamiseen sekä salassapitoon liittyvistä kysymyksistä. Huoltajan kanssa tulee käydä läpi esimerkiksi huoltajan yksilöidyn kirjallisen suostumuksen merkitys lasta koskevan asian käsittelyssä sekä yhteistyön merkitys lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa. Esiopetuksen loppuvaiheessa huoltajalle tulee antaa tietoa ja mahdollisuus keskustella lapsen koulunkäynnin aloittamiseen liittyvistä kysymyksistä ja mahdollisista erityistarpeista lapsen opettajien ja oppilashuollon asiantuntijoiden kanssa.

Esiopetuksen aikana jatketaan muussa varhaiskasvatuksessa toteutettavaa yhteistyötä huoltajan kanssa ja luodaan pohjaa myös huoltajien keskinäiselle vuorovaikutukselle sekä myöhemmälle kodin ja koulun yhteistyölle. Erilaisia kodin ja esiopetuksen vuoropuhelua tukevia yhteistyömuotoja kehitetään koko esiopetuksen ajan ja erityisesti siirryttäessä päivähoidosta esiopetukseen tai esiopetuksesta alkuopetukseen. Tieto- ja viestintätekniikkaa voidaan käyttää parantamaan ja monipuolistamaan tiedon kulkua ja yhteydenpitoa kodin ja esiopetuksen välillä. Yhteistyö järjestetään siten, että oppilashuollon ja moniammatillisen yhteistyöverkoston avulla lapsen kasvua, oppimista ja hyvinvointia voidaan tukea.

KALLIO

Kasvatuskumppanuus päiväkodissa tapahtuvassa esiopetuksessa

Kallion alueen päiväkotien esiopetuksessa toteutetaan kasvatuskumppanuusajattelua. Kasvatuskumppanuus-käsitettä käytetään huoltajien ja esiopettajan välisestä yhteistyöstä puhuttaessa. Kasvatuskumppanuus on huoltajien ja esiopettajan asennoitumista toimimaan yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. Se on tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä.

Kun esiopettaja on tutustunut lapseen ryhmän jäsenenä, laaditaan lapsen esiopetuksen suunnitelma yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa.

NIVALA

Kallion alueen päiväkotien esiopetuksessa toteutetaan kasvatuskumppanuusajattelua. Kasvatuskumppanuus-käsitettä käytetään vanhempien ja esiopettajan välisestä yhteistyöstä puhuttaessa. Kasvatuskumppanuus on vanhempien ja esiopettajan asennoitumista toimimaan yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. Se on tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä. Koulun esiopetuksessa yhteistyön periaatteet toteutuvat samansisältöisesti.

Vastuu yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Opettajan tulee olla aktiivinen ja aloitteellinen keskustelija, ja yhteistyön lähtökohtana tulee olla molemminpuolinen kunnioitus. Yhteistyön tavoitteena on, että lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Huoltajalla on mahdollisuus osallistua esiopetuksen kasvatustyön tavoitteiden asettamiseen, suunnitteluun ja arviointiin yhdessä opettajan ja lapsen kanssa. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma laaditaan yhdessä huoltajan kanssa erillisessä keskustelussa syksyllä esiopetusvuoden alkaessa. Keväällä voidaan käydä toinen keskustelu, jossa arvioidaan esiopetusvuotta ja tavoitteiden saavuttamista ja kirjataan tiedonsiirtolomake alkuopetusta varten. Muita yhteistyön muotoja ovat vanhempainillat, yhteiset tapahtumat, esiopetuksen sisällöistä tiedottaminen, päivittäiset keskustelut ja reissuvihkon, tekstiviestien tai sähköpostin käyttö.

Kasvatuskumppanuuden periaatteiden mukaisesti lapsen asioista keskustellaan aina ensin vanhempien kanssa. Kun opettaja laatii pedagogista arviota tai selvitystä tehostetun tai erityisen tuen aloittamista varten, hänellä on velvollisuus kuulla lapsen huoltajaa. Huoltaja osallistuu myös HOJKS-palaveriin.

5.2.2 Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestäminen

Vammaisella ja muulla tukea tarvitsevalla oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut. Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden tarkoituksena on taata esiopetuksessa lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset ja mahdollisimman esteetön oppimisympäristö.

Lapsi voi tarvita tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä puutteellisten kommunikaatiotaitojensa vuoksi. Kielellisen vuorovaikutuksen mahdollisuus ja tukeminen kaikkina esiopetuspäivinä edistää lapsen kehitystä, sosiaalista kasvua ja osallisuutta esiopetusyhteisössä. Tavoitteena on, että sekä toiset lapset että lapsen kanssa toimivat aikuiset tuntevat lapsen tavan kommunikoida. Lapsen omien kommunikaatiotaitojen kehittäminen mahdollistaa tasavertaisen vuorovaikutuksen muiden kanssa. Kieli on oppimisen keskeinen väline ja ielen kehittyminen vaikuttaa ajattelun ja tunteiden kehitykseen sekä lapsen identiteetin muotoutumiseen.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä kommunikoinnin tuen eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa eri asiantuntijoita. Lisäksi suunnitellaan muutkin tukitoimet, kuten lapsen sijoittuminen esiopetustilassa, yksilölliset oppi- ja opetusmateriaalit sekä lapsen mahdollisesti tarvitsemat apuvälineet. Tulkitsemisessa avustava henkilö voi tukea oppimistilanteissa yhtä tai useampaa lasta samanaikaisesti. Myös opettaja voi tukea esiopetuksessa lapsia kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antaman tuen tulee edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajapalvelun tavoitteena on tukea yksittäistä lasta siten, että hän kykenee ottamaan yhä enemmän itse vastuuta työskentelystään.

Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai koko esiopetusryhmälle. Lapsikohtainen tuki voi olla osa- tai kokoaikaista. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän kasvua ja oppimista. Avustaja tukee lasta kasvuun ja oppimiseen se-

kä niitä tukevaan kuntoutukseen liittyvien tehtävien suorittamisessa opettajan tai terapeuttien ohjeiden mukaisesti ja osallistuu tarvittaessa tuen suunnitteluun. Hän ohjaa lasta esiopetuksen päivittäisissä tilanteissa.

Tulkittamis- ja avustajapalveluiden järjestämisestä päättää opetuksen järjestäjä. Lapsen tulkittamis- ja avustajapalveluiden tarve, määrä ja laatu arvioidaan lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen huoltajan antamia tietoja ja mahdollisten ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja.

Tulkittaminen ja avustaminen osana yleistä tukea

Lapsi saattaa tarvita tulkittamis- tai avustajapalveluja ilman, että hänellä on tarvetta muuhun tukeen. Etenkin avustajapalvelun tarve saattaa olla myös lyhytaikainen.

Oikea-aikainen ja riittävä tulkittamisapu ja mahdollisuus puhetta tukeviin ja korvaaviin kommunikaatiokeinoihin tukee lapsen kasvua ja oppimista ja ehkäisee oppimisvaikeuksien syntymistä ja vaikeutumista. Avustajan antama tuki parantaa yksittäisen lapsen tai esiopetusryhmän kasvun ja oppimisen edellytyksiä. Sen avulla voidaan joskus ehkäistä kokonaan tehostetun tai erityisen tuen tarve.

Tulkittaminen ja avustaminen tehostetun tuen aikana

Ennen tehostetun tuen aloittamista, osana pedagogista arviota arvioidaan lapsen tulkittamis- ja avustajapalvelujen tarve. Jos lapsi on saanut tulkittamis- ja avustajapalveluja yleisen tuen aikana, arvioidaan niiden riittävyys ja vaikutus. Tehostetun tuen alkaessa laadittavaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan kirjataan lapsen tarvitsemat tulkittamis- ja avustajapalvelut, niiden tavoitteet, järjestäminen ja seuranta. Tulkittamis- ja avustajapalveluiden tarve saattaa lisääntyä tai tuen muodot tarvitsevat uudelleen arviointia tehostetun tuen aikana. Tarvittavat muutokset kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

Tulkittaminen ja avustaminen erityisen tuen aikana

Lapsen tehostetun tuen aikana saamien tulkittamis- ja avustajapalveluiden riittävyys ja vaikutus sekä tulkittamis- ja avustajapalvelujen tarve jatkossa arvioidaan pedagogisessa selvityksessä. Erityisen tuen päätöksessä päätetään oppilaan tulkittamis- ja avustajapalveluista. Lapselle laaditaan erityisen tuen päätöksen jälkeen HOJKS, jossa kuvataan lapselle järjestettävät tukipalvelut sekä henkilöt, jotka osallistuvat tukipalvelujen järjestämiseen, heidän vastuualueensa ja tukipalvelujen toteutumisen seuranta. Tulkittamisen ja avustamisen määrä ja laatu määritellään yksilöllisesti yhdessä muiden tukitoimien kanssa. Erityisen tuen aikana lapsi tarvitsee usein yksilöllisesti kohdennettuja tukipalveluja.

Paikallisen opetussuunnitelman laadinta

Tulkittamis- ja avustajapalveluiden järjestämisen tavoitteet, toimintatavat, hallinnolliset käytännöt sekä yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken määritellään opetussuunnitelmassa.

KALLIO

Tulkittamis- ja avustajapalveluiden tavoitteena on taata esiopetuksessa lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset ja mahdollisimman esteetön oppimisympäristö. Lapsen omien kommunikatiivisten taitojen kehittäminen mahdollistaa tasavertaisen vuorovaikutuksen muiden kanssa. Vammais-

la ja muulla tukea tarvitsevalla lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetus- sekä päivähoitolain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut. Lapsi voi tarvita tulkitsemista esim. kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Maahanmuuttajataustaisen lapsen asioiden hoitamiseksi käytetään puhelin- ym. tulkkausta. (Pohjois-Suomen tulkkipalvelut, tulkkipalvelu(a)ouka.fi). Lapsi voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä kommunikoinnin tuen eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa eri asiantuntijoita. Lisäksi suunnitellaan muutkin tukitoimet, kuten lapsen sijoittuminen esiopetustilassa, yksilölliset oppi- ja opetusmateriaalit sekä lapsen mahdollisesti tarvitsemat apuvälineet.

Esiopettaja vastaa puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiovälineiden valmistamisesta sekä oman luokkansa ja opetusmateriaalin visualisoinnista. Opettaja selvittää päivää ja oppitunneita kuvien avulla. Opettajalla tulee olla mahdollisuus saada luokkaansa symbolikirjoitusjärjestelmä, jolla kuvia valmistetaan. Päiväkodissa puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja käyttävien lasten osalta tukea antaa kiertävä erityislastentarhanopettaja, terapeutit ja kuntoutusohjaaja. Koulun esiopetuksessa tukea voi saada lisäksi erityisopettajalta ja pienryhmien opettajilta.

Tulkitsemis- ja avustajapalvelut voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai koko esiopetusryhmälle. Tavoitteena on tukea yksittäistä lasta esimerkiksi tukiviittomien avulla siten, että hän kykenee ottamaan enemmän itse vastuuta työskentelystään. Lapsikohtainen tuki voi olla osa- tai kokoaikaisista. Avustaja tukee lasta kasvuun ja oppimiseen sekä niitä tukevaan kuntoutukseen liittyvien tehtävien suorittamisessa opettajan tai terapeuttien ohjeiden mukaisesti.

Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestämisestä päättää opetuksen järjestäjä. Lapsen tulkitsemis- ja avustajapalveluiden tarve, määrä ja laatu arvioidaan lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen huoltajan antamia tietoja ja mahdollisten ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Kunta ei voi kuitenkaan rahalliseen tilanteeseen vedoten estää lasta saamasta tarvitsemiaan tulkitsemis- ja avustajapalveluita.

Oikea-aikainen ja riittävä tulkitsemisapu ja mahdollisuus puhetta tukeviin ja korvaaviin kommunikaatiokeinoihin tukee lapsen kasvua ja oppimista ja ehkäisee oppimisvaikeuksien syntymistä ja vaikeutumista. Avustajan antama tuki parantaa yksittäisen lapsen tai esiopetusryhmän kasvun ja oppimisen edellytyksiä. Sen avulla voidaan joskus ehkäistä kokonaan tehostetun tai erityisen tuen tarve. Päiväkotien esiopetusryhmissä käytetään valmiita kuntoutusohjelmia, kuten Askeleittain-tunnekasvatusohjelma, Kili – Kieli ja liikunta –ryhmäkuntoutusohjelma kielihäiriöisille lapsille ja hoivaava vuorovaikutusleikki.

NIVALA

Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden tavoitteena on taata esiopetuksessa lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset ja mahdollisimman esteetön oppimisympäristö. Lapsen omien kommunikaatiotaitojen kehittäminen mahdollistaa tasavertaisen vuorovaikutuksen muiden kanssa. Vammaisella ja muulla tukea tarvitsevalla oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetus- sekä päivähoitolain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut. Lapsi voi tarvita tulkitsemista esim. kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Maahanmuuttajataustaisen lapsen asioiden hoitamiseksi käytetään puhelin- ym. tulkkausta. (Pohjois-Suomen tulkki-

palvelut, tulkkipalvelu@ouka.fi). Lapsi voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä kommunikoinnin tuen eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa eri asiantuntijoita. Lisäksi suunnitellaan muutkin tukitoimet, kuten lapsen sijoittuminen esiopetustilassa, yksilölliset oppi- ja opetusmateriaalit sekä lapsen mahdollisesti tarvitsemat apuvälineet.

Esiopettaja vastaa puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiovälineiden valmistamisesta sekä oman luokkansa ja opetusmateriaalin visualisoinnista esimerkiksi symbolikirjainjärjestelmän avulla. Päiväkodissa puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja käyttävien lasten osalta tukea antaa kiertävä erityislastentarhanopettaja, terapeutit ja kuntoutusohjaaja. Koulun esiopetuksessa tukea voi saada lisäksi erityisopettajalta ja pienryhmien opettajilta

Tulkittamis- ja avustajapalvelut voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai koko esiopetusryhmälle. Tavoitteena on tukea yksittäistä lasta esimerkiksi tukiviittomien avulla siten, että hän kykenee ottamaan enemmän itse vastuuta työskentelystään. Lapsikohtainen tuki voi olla osa- tai kokoaikais- ta. Avustaja tukee lasta kasvuun ja oppimiseen sekä niitä tukevaan kuntoutukseen liittyvien tehtävien suorittamisessa opettajan tai terapeuttien ohjeiden mukaisesti.

Tulkittamis- ja avustajapalveluiden järjestämisestä päättää opetuksen järjestäjä. Lapsen tulkittamis- ja avustajapalveluiden tarve, määrä ja laatu arvioidaan lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen huoltajan antamia tietoja ja mahdollisten ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Kunta pyrkii järjestämään lapsen edun mukaiset tulkittamis- ja avustajapalvelut tarkoituksenmukaisella tavalla.

Oikea-aikainen ja riittävä tulkittamisapu ja mahdollisuus puhetta tukeviin ja korvaaviin kommunikaatiokeinoihin tukee lapsen kasvua ja oppimista ja ehkäisee oppimisvaikeuksien syntymistä ja vaikeutumista. Avustajan antama tuki parantaa yksittäisen lapsen tai esiopetusryhmän kasvun ja oppimisen edellytyksiä. Sen avulla voidaan joskus ehkäistä kokonaan tehostetun tai erityisen tuen tarve.

Päiväkotien esiopetusryhmissä käytetään valmiita kuntoutusohjelmia, kuten Askeleittain- tunnekasvatusohjelma, Kili –kielen ja liikunnan kuntoutusohjelma sekä Hoivaava -vuorovaikutusleikiohjelma.

Kela-korvaustuella mahdollistuvat yksityisen palvelutuottajan tuottamat terapia- ja kuntoutuspalvelut ovat yksittäisten esioppilaiden käytössä ohjeistavan tahon (esim. OYS) mukaisesti. Yksittäiseltä taholta Kela-korvauksen tuella tuleva kuntoutus tai terapiapalvelu huomioidaan Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmassa ja HOJKS:ssa.

5.3 Esiopetuksen oppilashuolto ja turvallisuuden edistäminen

5.3.1 Oppilashuolto

Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat kansanterveyslaissa tarkoitettu kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulaissa tarkoitettu koulunkäynnin tukeminen. Esiopetuksessa olevan lapsen yksilölliset terveystarkastukset ja yksilöllinen terveysneuvonta järjestetään kansanterveyslain mukaisina neuvolapalveluina.

Esiopetuksen oppilashuolto on osa muun varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen oppilashuollollista jatkumoa. Esiopetuksen oppilashuolto kuuluu kaikille esiopetusyksikössä työskenteleville sekä oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Sitä toteutetaan yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Esiopetuksen oppilashuolto on sekä yhteisöllistä että yksilöllistä tukea. Oppilashuollolla edistetään lapsen tasapainoista ja tervettä kasvua ja kehitystä sekä tuetaan oppimista.

Oppilashuollon tehtävänä on osana esiopetusyhteisön toimintakulttuuria kehittää hyvinvointia tukevaa oppimisympäristöä ja vahvistaa yhteisöllistä toimintakulttuuria. Yhteisöllisyyttä tuetaan edistämällä huoltajan ja lapsen osallisuutta esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kehittämisessä. Lapsen osallisuutta tuettaessa otetaan huomioon lapsen ikä, kehitystaso sekä muut edellytykset ja tarpeet. Esiopetuksen oppilashuollolla edistetään myönteistä vuorovaikutusta ja keskinäisen huolenpidon ilmapiiriä sekä puututaan tarvittaessa ongelmiin. Tavoitteena on luoda terve ja turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö, suojata mielenterveyttä ja ehkäistä syrjäytymistä sekä edistää esiopetusyhteisön hyvinvointia.

Esiopetuksen oppilashuollossa kehitetään, seurataan ja arvioidaan koko yhteisön ja esiopetusryhmien hyvinvointia sekä huolehditaan siitä, että lapsen yksilölliset kasvuun ja kehitykseen sekä terveyteen liittyvät tarpeet otetaan huomioon esiopetuksen arjessa.

Oppilashuollossa pyritään kasvun ja oppimisen esteiden, oppimisvaikeuksien sekä muiden ongelmien ehkäisemiseen, tunnistamiseen, lieventämiseen ja poistamiseen mahdollisimman varhain. Ehkäisevä lastensuojelu ja terveyden edistämiseen kuuluvat vuosittaiset terveystarkastukset ja tarpeenmukainen terveysneuvonta vahvistavat ongelmien ennaltaehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tuen järjestämistä. Oppilashuollon tehtävänä on seurata ja tukea jokaisen lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja tarvittaessa tukea lasta ja puuttua hyvinvoinnissa tapahtuviin muutoksiin yhteistyössä huoltajan kanssa. Oppilashuollon yhteistyössä sovitaan menettelytavoista ehkäisevän lastensuojelutyön ja terveydenhuoltoon kuuluvan erityisen tuen toteuttamisessa. Yhteistyössä ja toimintaohjeissa tulee ottaa huomioon lapsen kasvun ja kehityksen mahdollinen vaarantuminen kasvuympäristössä olevien riskitekijöiden johdosta sekä lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuus lastensuojelutarpeen selvittämiseksi.

Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen. Työssä tulee turvata se, että huoltajan ja lapsen näkemyksiä kuunnellaan. Esiopetuksen oppilashuoltotyöstä ja sen toimintaan liittyvistä menettelyta-

voista tulee antaa tietoa huoltajalle. Huoltajalle tulee antaa tietoa siitä, miten lasta koskevan oppilashuollollisen asian vireillepano ja valmistelu tapahtuu.

Esiopetuksen oppilashuoltoa koordinoidaan ja kehitetään oppilashuollon moniammatillisessa yhteistyössä, esimerkiksi oppilashuoltoryhmässä. Yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa sovitaan yhteistyön yleisistä periaatteista ja rakenteista, käytännön toiminnan järjestämisestä, keskinäisestä työnjaosta ja vastuista. Yhteistyön järjestämisessä otetaan huomioon myös muiden viranomaisten tai yhteistyökumppaneiden kanssa tehtävä yhteistyö terveyteen ja turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä.

Oppilashuoltotyötä suunniteltaessa sovitaan erikseen sekä esiopetuksen oppilashuollon järjestämiseen, yhteisölliseen terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen että yksittäisen lapsen tukemiseen ja hänen asioidensa käsittelyyn liittyvät periaatteet ja toimintatavat. Yhteisön terveyttä ja hyvinvointia edistävää toimintaa voidaan kehittää laajassa moniammatillisessa yhteistyössä. Tällöin oppilashuollon yhteistyöhön voi osallistua eri toimijoita salassapidon estämättä toisin kuin yksittäistä oppilasta koskevassa asiassa, jonka käsittely kuvataan luvussa 5.3.3.

NIVALA

Esiopetuksen oppilashuolto voi olla luonteeltaan joko yksilöllistä tai yhteisöllistä. Yksilöllinen oppilashuolto on yksittäisen lapsen asioista huolehtimista esim. oppilashuoltotyöryhmässä. Yhteisöllinen oppilashuolto tarkoittaa esiopetuksen yleisiä asioita, resursointia ja ryhmien suunnittelua moniammatillisesti.

Yksilöllinen oppilashuolto tarkoittaa yhteistyötä kodin, esiopetuksen järjestäjän, lastenneuvolan, perheneuvolan, sosiaalihuollon, lääkärin ja perhetyön kesken. Oppilashuollon tehtävä on osana toimintakulttuuria kehittää hyvinvointia edistävää toimintakulttuuria ja vahvistaa yhteisöllistä toimintatapaa. Esiopetuksen oppilashuollolla edistetään myönteistä vuorovaikutusta ja keskinäisen huolenpidon ilmapiiri sekä puututaan tarvittaessa ongelmiin. Tavoitteena on luoda terve ja turvallinen oppimisympäristö, suojata mielenterveyttä ja ehkäistä syrjäytymistä sekä edistää esiopetusyhteisön hyvinvointia.

Jokaisen esiopettajan tehtävä on seurata ja tukea lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja tarvittaessa tukea lasta ja puuttua hyvinvoinnissa tapahtuviin muutoksiin yhteistyössä huoltajan kanssa. Huolenaiheet tuodaan esille varhaisessa vaiheessa oppilashuoltotyöryhmässä. Jokaisella koululla ja päiväkodilla kokoontuu kerran vuodessa tai tarvittaessa useammin Oppilashuoltotyöryhmä, jonka kutsuu koolle päivähoidon esiopetuksessa kiertävä erityislastentarhanopettaja ja koulun esiopetuksessa rehtori. Muita vakituisia jäseniä ovat esiopettaja, rehtori/päiväkodin johtaja, terveydenhuollon edustaja ja tarvittaessa muita erityistyöntekijöitä. Vanhemmilla on aina oikeus olla paikalla, kun hänen lapsensa asioista keskustellaan. Vanhempien on myös annettava kirjallinen lupa lapsen asioiden käsittelyyn. Huoltajalle tulee tiedottaa, miten lasta koskevan oppilashuollollisen asian vireillepano ja valmistelu tapahtuu sekä tiedot jatkotoimista. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioitettava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

Lapsen hyvinvointiin liittyviä tekijöitä voivat olla terveyden tai sairaudenhoitoon tarvittavan tuen ja seurannan järjestämiseen liittyvät asiat, poissaolojen seuraaminen, sosiaaliset häiriöt, kuten kiu-

saaminen, ruokailu, kuljetusten ja odotusaikojen turvallisuus tai yleiset elämäntilanteisiin liittyvät vaikeudet, kuten perheväkivalta, päihde- tai mielenterveysongelmat perheessä.

Yhteisöllinen oppilashuolto tarkoittaa yleisiä toimintaohjeita kriisitilanteissa, ja koko kunnan yhteistä suunnittelua ja resursointia esiopetusryhmiä suunniteltaessa. Oppilashuoltotyö toteutuu seuraavien ohjeistusten mukaisesti: Kallion kuntien yhteinen oppilashuollon käsikirja, Nivalan perusopetuksen OPS, Kallion alueen ESIOPS, Kallion VASU ja päiväkotien oppilashuoltokansiot.

Tulevaisuudessa Nivalassa pyritään rakentamaan *Esiopetuksen ohjaustyöryhmä*, joka huolehtii esiopetuksen yhteisöllisestä oppilashuollosta ja toiminnan kehittämisestä ja arvioinnista. Ohjaustyöryhmän kokoonkutsumisesta vastaa sivistysjohtaja.

Esiopetuksen ruokailu

Opetukseen osallistuvalla on annettava jokaisena työpäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu, täysipainoinen maksuton ateria. Ruokailuhetki on lapselle tärkeä ja se tukee lapsen kasvua ja kehitystä osana esiopetusta. Ruokailun järjestämisessä ja ohjauksessa otetaan huomioon ruokailun terveydellinen ja sosiaalinen merkitys, terveys-, ravitsemus- ja tapakasvatuksen tavoitteet sekä ruokailutauon virkistystehtävä. Lapsille annetaan mahdollisuus osallistua ruokailun suunnitteluun ja toteuttamiseen, mikä tukee osallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Ruokailun järjestämisessä tarvitaan yhteistyötä esiopetuksen henkilöstön ja ruokailusta vastaavan henkilöstön kesken. Yhteistyössä huoltajan ja lapsen sekä terveydenhuollon henkilöstön kanssa sovitaan tukitoimista ja seurannasta lapsen yksilöllisissä ravitsemukseen sekä terveyden tai sairauden hoitoon liittyvissä tarpeissa.

5.3.2 Turvallisuuden edistäminen

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Siihen kuuluu fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja esiopetuksen henkilöstön turvallisuuden takaaminen kaikissa tilanteissa. Oppimisympäristön turvallisuuden edistäminen on osa yhteisön toimintakulttuuria. Se tulee ottaa huomioon kaikessa toiminnassa.

Oppilashuollon tavoitteena on tukea toimintakyvyn säilymistä myös fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa. Erilaisissa ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteissa sekä niiden edellyttämässä jälkihoidossa huolehditaan lapsen ja koko yhteisön tarvitsemasta psykososiaalisesta tuesta.

Opetussuunnitelman yhteydessä on laadittava suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Suunnitelma tulee toimeenpanna ja sen noudattamista ja toteutumista tulee valvoa.

Väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisy sekä siihen puuttuminen kuuluu kaikille esiopetuksessa työskenteleville. Väkipalalta, kiusaaminen tai häirintä voi olla suoraa tai epäsuoraa sanallista tai fyysistä voimankäyttöä tai sosiaalista manipulointia, joka loukkaa ihmisen fyysistä, psyykkistä tai sosiaalista koskemattomuutta. Tekijänä voi olla lapsi, aikuinen tai esiopetusyhteisön ulkopuolinen henkilö.

Kiusaamisella tarkoitetaan systemaattista, tahallista ja toistuvaa samaan henkilöön tai ryhmään kohdistuvaa sanallista tai fyysistä kielteistä toimintaa. Kiusaamiselle on ominaista kiusaajan ja kiusatun välinen voimasuhteiden epätasapaino. Tavallista on myös se, että kiusaaminen tapahtuu ryhmässä. Häirintä voi näyttäytyä epäasiallisena kohteluna ja puheena, joka voi sisältää sukupuoleen liittyviä vihjailevia ilmeitä, eleitä tai puheita tai ei-toivottuna fyysisenä kosketuksena. Kiusaamisen ja häirinnän lisäksi yhteisössä voi esiintyä myös muuta ei-toivottua tai aggressiivista ja väkivaltaista käyttäytymistä. Väkivallalla tarkoitetaan tarkoituksellista itseän, toiseen henkilöön, ryhmään tai yhteisöön kohdistettua fyysisen voiman tai vallan käyttöä, uhkailua tai toteutettua. Sen seurauksena voi olla vamma, psyykinen haitta tai kehitykseen liittyvä vaikeus. Kaikkiin näihin tilanteisiin on puututtava.

Lapsille, heidän huoltajilleen ja esiopetuksen henkilöstölle tulee antaa myös tietoa kiusaamisen väkivallan, ja häirinnän erilaisista ilmenemistavoista, ennaltaehkäisystä ja esiopetuksen toimintatavoista näissä tilanteissa.

KALLIO

Kiusaamisen ehkäisy on vaikuttamista lapsiryhmän toimintaan, turvallisen ryhmän luomista sekä vuorovaikutustaitojen vahvistamista. Sivistystoimen ohjeet löytyvät Oppilas- ja opiskelijahuollon käsikirjasta.

Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma laaditaan kirjallisena osaksi päivähoitoyksikön varhaiskasvatuksen suunnitelmaa. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmassa tulisi näkyä ainakin seuraavat asiat:

- mitä laki ja valtakunnallinen varhaiskasvatuksen suunnitelma sanovat lapsen oikeudesta turvalliseen päivähoitoon
- päiväkodin arvot ja näkemys siitä, mitä kiusaaminen on
- kiusaamisen huomaaminen ja tunnistaminen
- kiusaamiseen puuttumisen keinot ja seuranta
- kiusaamisen ehkäisyn keinot
- yhteistyö vanhempien kanssa
- dokumentointi ja suunnitelmana arviointi
- suunnitelman päivittäminen ja siitä tiedottaminen

(Kiusaamisen ehkäisy alle kouluikäisten lasten parissa -hanke MLL, Folkhälsan)

www.mll.fi www.folkhälsan.fi

Äkillisissä kriisitilanteissa noudatetaan sivistystoimen esiopetuksessa Oppilas- ja opiskelijahuollon käsikirjaa. Päivähoidon esiopetuksessa noudatetaan Kallion varhaiskasvatuspalveluiden turvallisuussuunnitelmaa sekä päiväkotikohtaisia kriisisuunnitelmia.

Fyysistä turvallisuutta edistetään huolehtimalla rakennukseen, opetustiloihin, välineisiin, opetusjärjestelyihin, opetustilanteisiin sekä esiopetusyhteisön ulkopuolella tapahtuvaan esiopetukseen liittyvistä turvallisuustekijöistä. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksiin, tapaturmien ennaltaehkäisyyen ja tietoturvallisuuteen liittyvät tekijät.

Kuljetusten odotusaikojen valvonnasta ja ohjatus toiminnasta sekä matkojen aikaisesta turvallisuudesta huolehditaan sopimalla yhteisistä menettelytavoista. Niistä sekä kuljetusjärjestelyistä annetaan tietoa lapselle ja huoltajalle.

Tapaturmien ehkäisyyn liittyvässä ohjeistuksessa otetaan huomioon tapaturmien torjunnan kansalliset linjaukset sekä toiminnan edellyttämä yhteistyö. Oppilashuollon yhteistyössä sovitaan tapaturmien ennaltaehkäisyyn, ensiapuun, hoitoon ohjaukseen ja tapaturmien seurantaan liittyvistä menettelytavoista. Niistä annetaan tietoa lapselle ja huoltajalle.

Turvallisuuden edistämiseksi ja turvallisuutta vaarantavien tilanteiden ennaltaehkäisyssä otetaan huomioon sekä turvallisuutta ohjaava lainsäädäntö, esiopetukseen laaditut turvallisuusohjeet että muut paikalliset turvallisuutta koskevat linjaukset. Paikallisessa opetussuunnitelmassa näitä ohjeita sovitetaan yhteen.

Esiopetuksen turvallisuutta ohjaavat myös työturvallisuuslaki ja sen mukainen työsuojelun toimintaohjelma. Muita turvallisuutta ohjaavia säädöksiä ovat pelastuslain ja asetuksen edellyttämä ajan tasalla oleva pelastussuunnitelma. Pelastussuunnitelmasta on tiedotettava esiopetuksen koko henkilökunnalle.

Esiopetuksen järjestäjä vastaa siitä, että esiopetuksessa on turvallisuutta koskevat toimintaohjeet. Esiopetusyhteisön terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä toimintaohjeiden toteutumista seurataan ja arvioidaan suunnitelmallisesti yhteistyössä terveydenhuollon ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa. Paikallinen yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja opetustoimen eri toimijoiden ja muiden viranomaisten kanssa tukee tarkoituksenmukaista toimintaa turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa ja niiden ennaltaehkäisyssä.

5.3.3 Henkilötietojen käsittely, salassapito ja tietojen luovuttaminen

Henkilötietojen käsittelyssä lähtökohtana on luottamuksellisuus ja yhteistyö lapsen huoltajan kanssa.

Kun oppilashuoltotyössä käsitellään yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa, asian käsittelyyn voivat osallistua ne oppilaan opetukseen ja oppilashuollon järjestämiseen osallistuvat, joiden tehtäviin oppilaan asian käsittely välittömästi kuuluu. Tällaisia henkilöitä voivat olla rehtori tai koulun johtaja, luokanvalvoja tai oppilaan opettaja, kouluterveydenhoitaja, erityisopettaja, oppilaan kanssa työskentelevä koulunkäyntiavustaja, koulupsykologi, koulukuraattori ja yläluokilla myös opinto-ohjaaja ja tarvittaessa koululääkäri ja lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Esiopetuksessa lapsen asian käsittelyn voidaan katsoa kuuluvan välittömästi lisäksi päiväkodin johtajalle, esiopetuksen opettajalle ja erityislastentarhanopettajalle. Ratkaisu asian käsittelyyn osallistuvista tehdään kuitenkin kunkin käsiteltävän asian ja aiheen perusteella erikseen. Oppilaan huoltajan tai muun laillisen edustajan kirjallisella suostumuksella tai niin kuin laissa erikseen säädetään oppilaan asian käsittelyyn voi osallistua myös muita tarvittavia tahoja.

Käsiteltäessä yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa oppilashuoltotyössä kirjataan asian vireillepanija, aihe, päätetyt jatkotoimenpiteet ja niiden perustelut, asian käsittelyyn osallistuneet sekä se, mitä tietoja ja kenelle oppilaasta on annettu. Henkilötietojen käsittelystä vastaa rekisterinpitäjänä opetuksen järjestäjä.

Oppilashuoltotyössä käsitellään monia lasta ja hänen perhettään koskevia tietoja, jotka ovat lain-säädännön mukaan salassa pidettäviä. Salassapidolla tarkoitetaan asiakirjan pitämistä salassa ja kieltoa ilmaista tieto suullisesti eli vaitiolovelvollisuutta sekä kieltoa käyttää salaista tietoa omaksi eduksi tai toisen vahingoksi.

Salassa pidettäviä ovat mm. tiedot lasten ja heidän perheenjäsentensä henkilökohtaisista oloista, kuten elintavoista, vapaa-ajan harrastuksista, perhe-elämästä, poliittisesta vakaumuksesta, yksityiselämän piirissä esitetyistä mielipiteistä ja osallistumisesta yhdistystoimintaan, sekä tiedot ta- loudellisesta asemasta, terveydentilasta ja vammaisuudesta.

Salassa pidettäviä ovat myös tiedot tehostetun ja erityisen tuen antamisesta sekä tuen antamiseen liittyvät muut tiedot. Salassa pidettäviä ovat myös oppilashuoltoa koskevat asiakirjat ja niihin sisäl- tyvät tiedot, tiedot oppilaalle suoritetusta psykologisesta testistä tai soveltuvuuskokeesta. Lapselle esiopetuksen päätteeksi annettavat osallistumistodistukset ovat julkisia.

Salassapitovelvollisia ovat esiopetuksesta vastaava rehtori tai päiväkodin johtaja, opettajat, ope- tusharjoittelijat, koulunkäyntiavustajat, terveydenhuollon edustajat, koulukuraattorit, koulupsyko- logit sekä esiopetuksen järjestämisestä vastaavien toimielinten jäsenet. Myöskään muut esiope- tuksen järjestäjän palveluksessa olevat henkilöt kuten päivähoidon henkilöstö eivät saa sivullisille ilmaista tietoonsa saamiaan salassa pidettäviä tietoja eivätkä luovuttaa salassa pidettäviä tietoja sisältäviä asiakirjoja.

Oppilashuoltotyöhön osallistuvilla on salassapitosäännösten estämättä myös esiopetuksessa oike- us saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilaan opettajalle ja perusopetuslain mukaisesta esiopetuksesta ja toiminnasta vastaavalle viranomaiselle oppilaan opetuksen asianmukaisen jär- jestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot.

Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen itsensä tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luot- tamuksen rakentamiseksi ja turvaamiseksi on syytä pyrkiä aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella voidaan opetuksen järjestämisen kannalta vält- tämättömiä salassa pidettäviä tietoja pyytää myös muilta tahoilta. Esiopetuksen järjestäjällä on sa- lassapitosäännösten estämättä oikeus saada maksutta lapsen esiopetuksen järjestämiseksi välttä- mättömät tiedot sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaiselta, muulta sosiaalipalvelujen tai ter- veydenhuollon palvelujen tuottajalta sekä terveydenhuollon ammattihenkilöltä.

Jos oppilas siirtyy toisen opetuksen järjestäjän perusopetuslain mukaisesti järjestämään opetuk- seen, myös esiopetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämät- tä viipymättä toimitettava oppilaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uu- delle opetuksen järjestäjälle. Uudella opetuksen järjestäjällä on myös pyynnöstä oikeus saada vas- taavat tiedot.

5.4 Esiopetuksen nivelvaiheet

KALLIO

Esiopetuksen nivelvaiheissa on tärkeää tehdä yhteistyötä lähettävän ja vastaanottavan tahon sekä erityisesti huoltajien kanssa. Yksilöity lupa tiedonsiirtoon on saatava aina. Näissä siirtymävaiheissa tulee huomioida lapsen mahdollisuus tutustua riittävän aikaisin ja usein uuteen ympäristöönsä.

Päivähoidosta esiopetukseen tapahtuvassa siirtymisessä lasta tukee mahdollisesti päivähoidosta tehtävät vierailut lapsen tulevaan esiopetuspaikkaan, huoltajien kanssa tapahtuvan varsinaisen esiopetukseen tutustumispäivän lisäksi. Samalla tavalla lapsen siirtymistä alkuopetukseen voi helpottaa esi- ja alkuopettajien välisellä yhteistyöllä, jossa lapsen on mahdollisuus tutustua tulevaan opettajaansa. Lapsen siirtyessä esiopetuksesta alkuopetukseen tiedonsiirtolomaketta voidaan täydentää Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmalla.

Siirtymäprosessi on aina lapsen elämässä muutos, johon niin kasvattajien kuin huoltajien tulee kiinnittää erityistä huomiota helpottaakseen lapsen kasvamista uuteen rooliinsa ja tottumista uuteen ympäristöönsä esioppilana ja koululaisena.

Hyvä yhteistyö mahdollistaa sen, että lapsen tarvitsema tuki siirtyy jatkumona seuraavalle taholle.

Paikalliset toimintatavat löytyvät jokaisen kunnan Esiopetuksen opetussuunnitelmasta tai käsikirjasta.

NIVALA

Jokaiselle lapselle tehdään neuvolassa vuosittain LENE (Leikki-ikäisen lapsen neurologinen arvio)-arviointi. Tiedot 4-vuotiaana tehdystä arvioinnista siirretään huoltajan välityksellä päiväkotiin tai perhepäivähoitoon, samoin niistä 5-6 –vuotiaista, joiden arviointi ei ole sujunut ikätasoisesti. Yhteistyötä lastenneuvolan ja esiopetuksen välillä pyritään kehittämään. Opetuksen järjestämistä koskeva välttämätön tieto on siirrettävä kaikissa tilanteissa.

Päivähoidosta esiopetukseen

Päivähoidossa olevien lasten Varhaiskasvatussuunnitelma (VASU) lähetetään esiopetusryhmään huhtikuussa ennen esiopetusvuoden alkamista huoltajan suostumuksella. Tiedonsiirrosta vastaa päivähoidon järjestäjä.

Kotoa esiopetukseen

Kun esiopettaja kutsuu lapset tutustumispäivään toukokuussa, mukana lähetetään *Tiedonsiirtolomake kotoa esiopetukseen (liite 6)*. Vanhemmat täyttävät lomakkeen yhdessä lapsen kanssa ja tuovat sen opettajalle tutustumispäivänä.

Toukokuussa järjestetään tuleville esioppilaille tutustumispäivä, jonka yhteydessä vaihdetaan tarvittavia tietoja lapsesta vanhemmilta esiopettajalle.

Naapurikunnista tulevien esioppilaiden tietojen siirrosta huolehtii lapsen huoltaja. Esiopettaja voi pyytää huoltajaa toimittamaan tarvittavat tiedot lapsen kotikunnan lastenneuvolasta.

Esiopetuksesta alkuopetukseen

Esiopettaja täyttää *Esiopetuksesta perusopetukseen -tiedonsiirtolomakkeen (liite7)* yhdessä huoltajien kanssa ja toimittaa sen opetuksen järjestäjälle huhtikuun puoleenväliin mennessä. Lomakkeen toimittamisen tueksi voidaan käydä keskustelu opettajien välillä. Tiedonsiirtolomakkeen mukaan liitetään Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma, Tehostetun tuen suunnitelma tai HOJKS.

Loppukeväällä voidaan järjestää vanhempainilta tulevien 1-luokkalaisten huoltajille. Tämä voidaan toteuttaa yhteistyössä esi- ja alkuopettajan kesken.

Loppukeväällä järjestetään tuleville 1-luokkalaisille tutustumispäivä koululla. Tutustumispäivän pitää tulla luokanopettaja, mikäli ko. henkilö on tiedossa. Tulevat pienryhmän oppilaat käyvät keväällä henkilökohtaisesti tutustumassa tulevaan ryhmäänsä vanhempien kanssa.

Tuen tarpeet välittyvät kiertävän erityisopettajien tai laaja-alaisen erityisopettajan välityksellä. Erityisopettajat selvittävät tuen tarpeita ja välittävät tiedon luokanopettajalle. Käytännön keinot voivat vaihdella eri kouluilla.

Esi- ja alkuopetuksen nivelvaiheessa pyritään mahdollisimman avoimeen vuorovaikutukseen ja joustavaan yhteistyöhön lapsen parhaaksi salassapitosäännöt huomioon ottaen.

6. Eri kieli- ja kulttuuriryhmien sekä erityisen koulutustehtävän mukainen esiopetus, vieraskielinen esiopetus ja kotimaisten kielten kielikylypy

6.1 Saamenkieliset

Esiopetusta voidaan antaa jollakin kolmesta Suomessa puhuttavista saamen kielistä: inarinsaame, koltansaame ja pohjoissaame.

Saamen kielellä annettavan esiopetuksen kielelliset tavoitteet ovat samat kuin muussakin esiopetuksessa. Lisäksi saamenkielisen esiopetuksen tavoitteena on vahvistaa saamen kielen osaamista ja erityisesti rohkaista käyttämään kieltä. Opetuksen tulee tukea suullisen perinteen säilymistä ja vahvistamista. Tavoitteena on myös lisätä lapsen valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä ja oppia saamen kieltä ja kielellä.

Saamelaisalueen koulut ja päiväkodit ovat osa monikulttuurista yhteiskuntaa. Esiopetuksen tavoitteena on kasvattaa lasta monikielisyyteen ja -kulttuurisuuteen sekä opettaa häntä kunnioittamaan alueensa kieliä ja kulttuureja. Tärkeää on painottaa saamelaisten yhteenkuuluvuutta alueen alkuperäiskansana yli rajojen.

Esiopetuksen tulee vahvistaa ja edistää lasten saamelaista identiteettiä ja kulttuuritietoisuutta. Lapselle tulee kasvatuksen ja opetuksen avulla antaa mahdollisuus omaksua saamelainen kulttuuriperintö. Opetuksen painoalueita ovat saamelainen kulttuuri, erityisesti joiku ja käsityöt, elinkeinot, elämäntapa ja paikallinen luonto. Kielellisen ja kulttuuriperinteen jatkumista tulee edistää yhteistyössä paikallisen yhteisön kanssa.

6.2 Romanikieliset

Romanilasten esiopetuksessa otetaan huomioon romanikulttuurista johtuvat erityistarpeet ja annetaan mahdollisuuksien mukaan romanikielen opetusta. Romanikielen opetuksen tarkoituksena on vahvistaa romanilapsen identiteettiä ja kulttuuritietoisuutta sekä antaa hänelle mahdollisuus toimivaan kaksikieliseen kulttuuri-identiteettiin.

Romanikielen opetuksen tavoitteet ovat tutustuttaa lasta leikin ja lorujen avulla romanikieleen, laajentaa sanavarastoa, edistää lausetajua ja rohkaista käyttämään omaa kieltä keskinäisessä kanssakäymisessä. Opetuksen tulee tukea suullisen perinteen säilymistä ja vahvistamista sekä kertoa romanikulttuurista, elämäntavasta, ammasteista ja historiasta.

Romanilasten tulee saada esiopetuksessa erityisesti opetusta suomen/ ruotsin kielessä ja käden- taidoissa.

6.3 Viittomakieliset

Viittomakielisessä opetuksessa lasten kielitausta voi olla jokin seuraavista: viittomakieli äidinkielenä, ensikielenä tai toisena kielenä. Viittomakielinen esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Opetuksen kielelliset tavoitteet ja pedagogiset ratkaisut kytkeytyvät läheisesti lasten kielitaustaan, joka otetaan erityisesti huomioon laadittaessa olla lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tai henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa. Lapselle tulee antaa kasvatuksen ja opetuksen myötä mahdollisuus omaksua viittomakielinen kulttuuriperintö.

Viittomakielisen esiopetuksen kielelliset tavoitteet ovat samat kuin muussakin esiopetuksessa. Esiopetuksen tavoitteena on vahvistaa viittomakielistä ilmaisua, lausetajua ja viittomavarastoa sekä rohkaista käyttämään kieltä ja näin lisätä lapsen valmiuksia toimia viittomakielisessä ympäristössä. Tavoitteena on myös tutustuttaa lapsi valtakulttuurin ja viittomakielisen kulttuurin eroihin, kuten äänimaailman ilmiöihin ja puhuttuun kieleen sekä tulkkipalvelun käyttöön.

Esiopetuksen tavoitteet saavutetaan aikuisen ja lapsen välisessä viittomakielisessä vuorovaikutuksessa. Siinä otetaan huomioon, että lapsen kanssa viestitään pääasiallisesti visuaalisen kanavan kautta. Sekaryhmässä esiopetus toteutetaan siten, että viittomakielinen lapsi voi osallistua siihen mahdollisimman täysipainoisesti. Viittomakielisen opetuksen ja kasvatuksen turvaamiseksi voidaan käyttää tulkkia.

6.4 Maahanmuuttajat

Esiopetusikäisen maahanmuuttajalapsen opetus on mahdollista järjestää muun esiopetuksen yhteydessä, perusopetukseen valmistavana opetuksena tai näiden yhdistelmänä. Esiopetukseen osallistuvia maahanmuuttajia erottaa toisistaan kieli ja kulttuuri, maahanmuuton syy ja maassaoloaika. Lasten taustat otetaan huomioon, vaikka opetuksessa toteutetaan esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lisäksi maahanmuuttajien opetuksella on erityistavoitteita, joihin pyritään paikallisten resurssien ja erilaisten ratkaisumallien rajoissa. Opetuksella tuetaan suomen/ruotsin kielen ja mikäli mahdollista myös lapsen äidinkielen kehittymistä sekä mahdollisuutta kasvaa kahteen kulttuuriin. Lapsen identiteetin rakentumiselle on merkityksellistä, että myös hänen kulttuuriinsa kuuluvia asioita arvostetaan ja että ne näkyvät esiopetuksen arkipäivässä.

Suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen tavoite on, että lapsi saavuttaa perusopetuksen aikana mahdollisimman toimivan suomen/ruotsin kielen taidon kaikilla kielen osa-alueilla. Hyvän suomen/ruotsin kielen hallinnan keskeisinä edellytyksinä ovat äidinkielen hallinta ja tavoitteinen oppiminen. Esiopetuksessa lapsella on mahdollisuus opiskella suomea/ruotsia sekä ohjauksessa että luonnollisissa viestintätilanteissa suomen/ruotsinkielisten lasten ja aikuisten kanssa. Esiopetuksen keskeiset sisältöalueet harjaannuttavat kielen käytön eri toimintoihin, kotouttavat suomalaiseen kulttuuriin ja vertailevat suomalaista kulttuuria muihin kulttuureihin. Tämä opetus ja lapsen äidinkielen oppimisprosessit nivoutuvat kaikkiin esiopetuksen osa-alueisiin.

Lapsen äidinkielen opetuksen tavoitteet puolestaan ovat ajattelun kehittyminen, itsetunnon ja persoonallisuuden ehyt kasvu sekä kielenkäyttötaitojen vahvistuminen. Keskeisellä sijalla on lapsen ilmaisukielen ja -rohkeuden lisääntyminen sekä omien näkemysten ja mielipiteiden esittämi-

nen. Kulttuuriryhmän mukaan joko kerrottu tai kirjoitettu satu- ja tarinaperinne ovat keskeistä aineistoa.

Oman kulttuurin tukemisen tavoitteena on, että lapsi tulee tietoiseksi oman etnisen ryhmänsä kulttuuriperinnöstä ja oppii arvostamaan sitä. Kulttuuria tukevan esiopetuksen päämääränä on omanarvontuntoinen, kulttuuristaan, taustastaan ja kielestään ylpeä, yhteiskuntaan integroitunut kaksikielinen ja -kulttuurinen aikuinen, joka kykenee siirtämään omaa kulttuuriperintöään lapsilleen.

6.5 Erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Perusteiden lähtökohdat

Perusopetuslain 628/1998 7 §:n mukaan valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle luvan perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen, myös esiopetuksen järjestämiseen. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityisen maailmankatsomuksellisen koulutustehtävän mukainen opetus voi perustua esimerkiksi tiettyyn uskonnolliseen tai kulttuuriseen katsomukseen. Kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva opetus voi puolestaan olla johonkin tiettyyn pedagogiikkaan nojaavaa.

Erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita.

Tämän määräyksen lähtökohtana on perusopetuslain 3 §, jonka mukaan opetuksessa noudatetaan valtakunnallisesti yhtenäisiä perusteita siten kuin kyseisessä laissa säädetään. Lisäksi lähtökohtina ovat valtioneuvoston perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta antaman asetuksen (1435/2001) 2-4 §:ssä määritellyt opetuksen valtakunnalliset tavoitteet ja asetuksen 5 § 1 momentissa määritellyt esiopetuksen erityiset tavoitteet sekä kyseisen asetuksen 3 §:n 3 momentin säännös, jonka mukaan erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvassa opetuksessa oppilaalle annetaan myös opetuksen perustana olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvia tietoja, taitoja ja valmiuksia.

Erityiseen tehtävään perustuvassa esiopetuksessa noudatettava opetussuunnitelma voi olla omailemainen edellä mainittujen normien ja opetuksen järjestämisluvassa määrällällä tavalla.

Opetuksen järjestämisen lähtökohdat

Kasvatustieteellisen ja opetuksen tulee tukea perusopetuslaissa tarkoitetulle esiopetukselle valtioneuvoston perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen tavoitteista ja tuntijaosta antaman asetuksen 2-4 §:ssä määriteltyjen valtakunnallisten tavoitteiden sekä lisäksi saman asetuksen 5 §:n 1 momentissa määriteltyjen esiopetuksen erityisten tavoitteiden saavuttamista. Erityisen tehtävän mukainen maailmankatsomus tai erityinen kasvatustieteellinen tehtävä voi ilmetä esiopetuksen arvoissa, kasvatustavoitteissa, toiminta-ajatuksessa ja toimintakulttuurissa. Lisäksi erityinen kasvatustieteellinen

tehtävä voi ilmetä pedagogisina ratkaisuin, jotka konkretisoivat oppimiskäsitystä opetusjärjestelyjen ja – menetelmien sekä työtapojen ja oppimisympäristöjen avulla.

Toiminta, kasvatusta ja opetus eivät voi kuitenkaan olla ristiriidassa esiopetukselle asetettujen yleisten kasvatustavoitteiden ja opetukselle asetettujen tavoitteiden kanssa. Ne eivät myöskään voi olla lähtökohdiltaan sellaisia, että ne pyrkivät vaikuttamaan siihen, että esiopetuksessa oleva lapsi sitoutuu kyseiseen maailmankatsomukseen tai sitä edustavan yhteisön jäsenyyteen tai kasvatustavoitteiden järjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatustavoliseen näkemykseen tai sitä edustavan yhteisön jäsenyyteen.

Esiopetuksen opetussuunnitelmassa tulee kuvata opetuksen perustana olevat yleiset ja erityiseen maailmankatsomukseen perustuvat arvot, erityiseen maailmankatsomukseen ja kasvatustavoitteisiin perustuva toiminta-ajatus, kasvatustavoitteet ja toimintakulttuuri sekä kasvatustavoliset lähtökohdat ja pedagogiset ratkaisut (erityiseen kasvatustavoitteisiin perustuvassa esiopetuksessa) ja niiden näkyminen esiopetuksen toiminnassa.

Eriyiseen maailmankatsomukseen perustuva esiopetus

Eriyiseen maailmankatsomukselliseen järjestelmään perustuvassa opetuksessa noudatetaan perusopetuslain 11 §:n 4 momentin ja perusopetuslain 14 §:n määräyksiä esiopetuksen sisällöstä ellei järjestämislupa oikeuta poikkeamaan niistä.

Esiopetukseen sisällytetty maailmankatsomuksellinen aines ei saa olla tavoitteiltaan ja sisällöiltään ristiriidassa edellä mainitussa valtioneuvoston asetuksessa ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen esiopetuksen yleisten tavoitteiden ja keskeisten sisältöalueiden kanssa.

Esiopetuksen yleisiä tavoitteita täydentävän katsomuksellisen aineksen tulee käydä selkeästi ilmi esiopetuksen järjestäjän opetussuunnitelmasta.

Kodin kanssa tehtävä yhteistyö

Opetuksen järjestäjän on selvitettävä lapsen huoltajalle esiopetuksen toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen maailmankatsomukselliset lähtökohdat ja painotukset.

Eriyiseen kasvatustavoitteisiin perustuva esiopetus

Eriyiseen kasvatustavoitteisiin perustuvassa opetuksessa noudatetaan perusopetuslain 11 §:n 4 momentin ja perusopetuslain 14 §:n määräyksiä esiopetuksen sisällöstä ellei järjestämislupa oikeuta poikkeamaan niistä.

Esiopetuksessa erityinen kasvatustavolinen tehtävä voi ilmetä esiopetuksen erilaisina pedagogisina ratkaisuin, joissa korostuu ihmisen kehittyminen taiteen ja käytännön toiminnan myötä tai läpäisyperiaatteella aineksena, joka täydentää opetussuunnitelman perusteissa ilmaistuja tavoitteita ja esiopetuksen keskeisiä sisältöalueita niitä muuttamatta.

Esiopetukseen sisällytetty aines ei saa olla tavoitteiltaan, sisällöiltään tai toteuttamistavaltaan ristiriidassa edellä mainitussa valtioneuvoston asetuksessa ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen esiopetuksen yleisten tavoitteiden ja keskeisten sisältöalueiden kanssa.

Esiopetuksen opetussuunnitelmasta tulee käydä selkeästi ilmi erityiseen kasvatustavalliseen tehtävään perustuva opetus ja yleisiä tavoitteita täydentävä aines.

Kodin kanssa tehtävä yhteistyö

Opetuksen järjestäjän on selvitettävä lapsen huoltajalle esiopetuksen kasvatustavalliset ja pedagogiset lähtökohdat.

6.6 Vieraskielinen esiopetus ja kotimaisten kielten kielikylypy

Esiopetuksen järjestäminen on mahdollista perustaa erilaisille pedagogisille ratkaisuille, joissa korostuu kieli. Tällaisia ovat esimerkiksi vieraskielinen esiopetus ja kotimaisten kielten kielikylypy. Näitä ratkaisuja käytettäessä on erityisen tärkeää, että lapsen huoltaja saa riittävästi tietoa käytettävästä toimintafilosofiasta ja opetuksen erityistavoitteista. Esiopetuksen opetuskielestä on säädetty perusopetuslaissa.

Esiopetuksen opetuskielillä ja muulla kielellä annettava esiopetus muodostavat kokonaisuuden. Yleistavoitteiden lisäksi tällaisessa esiopetuksessa pyritään erityistavoitteisiin. Suppeimmillaan tavoitteena on herättää lapsen mielenkiinto kieltä kohtaan. Laajimmillaan pyritään luomaan lapselle valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä. Etätavoitteena voi tällöin olla, että lapsi pystyy perusopetukseen siirryttyään opiskelemaan sekä esiopetuksen opetuskielillä että kyseisellä muulla kielellä. Jos ryhmässä on kielelliseltä taustaltaan erilaisia lapsia, heidän kielelliset tavoitteensakin ovat erilaiset. Niiden saavuttamista tuetaan tarvittaessa opetusta eriyttämällä. Mitä laajempaa muun kielen käyttö esiopetuksessa on, sitä suurempia vaatimuksia se asettaa oppimisympäristölle.

7. Arviointi

Esiopetuksessa arviointi perustuu siihen, miten hyvin esiopetuksen yleiset tavoitteet ja mahdollisessa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmassa tai muulla tavoin asetetut lapsen tavoitteet toteutuvat. Arviointia suoritetaan jatkuvasti opettajan ja lapsen vuorovaikutuksessa työskentelyn ja oppimisprosessin edetessä. Palautetta annetaan opettajan ja huoltajien sekä mahdollisesti myös lapsen kanssa käytävissä säännöllisissä keskusteluissa. Opettajan tulee yhteistyössä muun henkilöstön kanssa edistää lapsen edellytyksiä itsearviointiin, mikä tukee erityisesti lapsen minäkuvan kehittymistä ja oman työskentelyn jäsentämistä. Arvioinnissa painotetaan lapsen kasvuja oppimisprosessin edistymistä pikemmin kuin vain tavoitteiden saavuttamista.

Esiopetuksen päätteeksi voidaan antaa osallistumistodistus. Todistusta voidaan täydentää kuvamalla järjestettyä esiopetusta.

7.1 Oppimisvalmiustaitojen arviointi (NIVALA)

Esiopetuksen tavoitteena on tukea lapsen kasvua ja kehitystä sekä antaa mahdollisuuksia monipuoliseen toimintaan, kokemuksiin ja elämyksiin toisten lasten ja aikuisten kanssa. Esiopetuksessa seurataan oppimista ja kehittymistä ja ennaltaehkäistään mahdollisia oppimisvaikeuksia. Lapsen tunteminen perustuu hänen toimintansa seuraamiseen ja havainnointiin sekä niiden perusteella tehtävään arviointiin. Pääasiallisesti lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista pyritään arvioimaan olemalla mukana leikissä ja toimien yhdessä päivän eri tilanteissa.

Kehityksen ja oppimisen havainnointi ja arviointi Nivalan esiopetuksessa

Havainnoinnin ja arvioinnin eri vaiheet on kuvattu Esiopetuksen arviointivuosikellon (liite 8) avulla. Ennen esiopetusvuoden alkua neuvolassa tehty Lene-arvio ja kirjattu yksilöity tieto siirtyy voimassaolevan tiedonsiirtomallin mukaisesti vanhempien välittämänä esikouluun esikoulunopettajalle. Ennen esiopetusvuoden alkamista lapsi täyttää yhdessä huoltajan kanssa Kotoa esiopetukseen - tiedonsiirtolomakkeen (liite 6), joka palautetaan esiopettajalle ja liitetään Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

Elokuu:

Esiopettaja tekee havainnoinnin lisäksi alkukartoitustehtäviä esikouluvalmiuden arvioimiseksi kielen tietoisuuden, matematiikan ja motoristen perustaitojen osalta. Arvioinnissa voidaan käyttää Pikkumetsän esiopetuksen arviointityökaluja.

Syyskuu:

Matematiikan keskeiset ymmärtämisvalmiustaidot on tärkeä arvioida. Näitä taitoalueita ovat lukujonotaidot, spontaani lukumäärien havaitseminen ja lukumääräisyyden taju, sarjoittamisen taito, matemaattisten säännönmukaisuuksien ymmärtämisen ja soveltamisen taidot määrällisessä kontekstissa, aritmeettiset orastavat taidot (yhteen ja vähennyslaskutaidot).

Esiopettaja arvioi yksilöllisesti matematiikan osa-alueen oppimisstrategioita Mavalka- arviolla. Eri-tyisopettaja tai kiertävä erityislastentarhanopettaja havainnoi ja arvioi tarkennetusti havaintotoimintojen sekä kielen tietoisuuden osa-alueita kuten lyhytaikaista muistia ja nimeämisen sujuvuut-

ta ja tekee KPT (kontrolloitu piirrostarkkailu) -testin ja puheseulan sekä ohjaa lapsen puheterapiaan, jos lapsi ei ole vielä terapiassa.

Esiopettaja ja huoltaja suunnittelevat ja kokoavat yhteistyössä Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman ja täyttävät Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman (liite 1). Suunnittelussa käytetään hyväksi lapsen aiempia kasvun ja kehityksen suunnitelmia kuten päivähoiton varhaiskasvatussuunnitelmaa (VASU) ja/tai henkilökohtaista tuen suunnitelmaa. Tehostettua tai erityistä tukea tarvitsevan Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tehdään yhteistyössä huoltajan kanssa erityisopettajan tai kiertävän erityislastentarhanopettajan tuella.

Erityisopettaja tai kiertävä erityislastentarhanopettaja sopimuksen mukaisesti konsultaation lisäksi opettaa tuen tarpeessa olevia lapsia kouluvalmiustaidoissa esim. kielellinen tietoisuuden ja esimaattisten taitojen alueella.

Lokakuu, Marraskuu, Joulukuu, Tammikuu, Helmikuu:

Lapsen kasvua ja kehitystä ja oppimisvalmiustaitojen etenemistä havainnoidaan leikissä ja toiminnassa ja vanhempia kuullen kirjataan ylös, tarvittaessa tarkistetaan Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa. Erityisopettaja tai kiertävä erityislastentarhanopettaja konsultoi sekä opettaa tuen tarpeessa olevia lapsia. Havaintojen ja arvioinnin perusteella erityis(lt)opettaja tekee tammikuussa KPT:n tai tarvittavan muun arvion.

Huoltajan kanssa keskustellaan mahdollisesta yksilöllisestä perheneuvolassa tehtävästä kouluvalmiustutkimuksesta, johon huoltaja, esiopettaja tai erityisopettaja vanhempien suostumuksella lapsen sopimuksen mukaan ilmoittavat.

Maaliskuu:

Yksilölliset kouluvalmiustutkimukset tehdään tarvittaessa perheneuvolassa.

Huhtikuu:

Esiopettaja tekee tarvittaessa uudelleen elokuun alkukartoitustehtävät arvioidakseen oppimisprosessia ja oppimisvalmiustaitoja tiedonsiirtoa varten.

Moniammatillinen palaveri järjestetään tarvittaessa esimerkiksi oppilashuollollisten asioiden johdosta.

Tiedonsiirtolomake Esiopetuksesta perusopetukseen (liite 7) täytetään yhteistyössä huoltajan kanssa mahdollisuuksien mukaan jo huhtikuun puolessa välissä ja siirretään tiedonsiirtopalaverissa lapsen kouluun.

Toukokuu:

Lapsi tutustuu omaan alakouluunsa ilmoitetun tutustumisaikataulun mukaisesti. Tulevan syksyn esikoululaiset käyvät tutustumassa esiopetuspaikkaan, ja täyttävät tiedonsiirtolomakkeen Kotoa esiopetukseen(liite 6). Tavoitteena on saada neuvolasta Lene-arviot käyttöön jo toukokuussa mahdollisen tuen suunnittelua varten.

8. Esiopetuksen opetussuunnitelman laatiminen

8.1 Opetussuunnitelman laatimisen järjestelyt

Opetussuunnitelman perusteet on normi, joka toimii kansallisena kehyksenä opetussuunnitelman laadinnalle. Paikallisissa opetussuunnitelmissa tarkennetaan perusteissa määritellyjä tavoitteita ja sisältöjä ja niiden pohjalta luodaan toiminnallisia kokonaisuuksia.

Opetussuunnitelma tulee siis laatia perusteiden pohjalta, ja sen lisäksi siinä otetaan huomioon kunnan omaleimaisuus sekä muut kunnassa tehdyt lapsia ja nuoria koskevat päätökset. Esiopetuksen opetussuunnitelma tulee laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa.

Esiopetuksen opetussuunnitelmasta tulee käydä ilmi myös päiväkodin tai koulun toimintaympäristö ja sen antamat mahdollisuudet sekä kuvaus opetuksen toteuttamisesta. Opetussuunnitelman tulee ohjata opettajan suunnittelua ja toimia hänen työvälineenään.

Opetussuunnitelma voidaan laatia kuntakohtaisena, alueittaisena tai päiväkotitai koulukohtaisena sen mukaan, kuin opetuksen järjestäjä päättää. Mikäli kunnassa toimii yksityisiä esiopetuksen toteuttajia, joilta kunnat ostaa esiopetuspalvelut, on päätettävä myös näiden opetussuunnitelman laatimisesta ja hyväksymisestä.

On pyrittävä siihen, että mahdollisimman moni opetusta toteuttava henkilö osallistuisi opetussuunnitelman laadintaan, jotta sitoutuminen sen noudattamiseen varmistuisi. Myös lasten huoltajien on voitava vaikuttaa työhön varsinkin opetussuunnitelman kasvatustavoitteita suunniteltaessa.

Käytännön järjestelyistä määrätään vuosittain laadittavassa perusopetuksen 9 §:n mukaisessa suunnitelmassa.

8.2 Opetussuunnitelmaan sisältyvät seikat

Esiopetuksen opetussuunnitelmasta tulee ilmetä seuraavat seikat sen mukaan, kuin opetuksen järjestäminen edellyttää

1. esiopetuksen toiminta-ajatus
2. esiopetuksen oppimisympäristön kuvaus
3. esiopetuksen mahdolliset painotukset
4. esiopetuksessa noudatettavat täsmennetyt kasvatus- ja oppimistavoitteet
5. esiopetuksen pedagoginen toteuttaminen
6. kasvun ja oppimisen tuki ja tukimuodot luvuissa 4 ja 5 täsmennettyjen ohjeiden mukaisesti

7. eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien lasten esiopetuksen järjestäminen
8. yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa
9. yhteistyö esiopetuksen toteuttamiseen osallistuvan henkilöstön kesken
10. yhteistyö muiden toimijoiden kanssa
11. esiopetuksen järjestäminen yhdistetyissä ryhmissä, esimerkiksi 3-6-vuotiaat päivähoitossa tai esiopetus yhdysluokissa perusopetuksen kanssa
12. lapsen kehittymisen ja oppimisen seuranta sekä arviointi
13. esiopetukseen osallistumisesta annettava todistus
14. toiminnan toteutumisen jatkuva arviointi

LAPSEN ESIOPETUKSEN OPPIMISSUUNNITELMA, havainnointilomake

Nivala, 2011

Lapsen nimi: _____ synt.aika: _____

Esiopettaja: _____

1. Lapsen suoriutuminen päivittäisistä arkitoiminnoista ja omatoimisuus

2. Lapsen sosiaaliset taidot ja vuorovaikutustaidot

3. Kielentietoisuus	Syksy			Kevät		
	ei vielä	harjoittelee	osaa	ei vielä	harjoittelee	osaa
Puhuu sujuvasti						
Ymmärtää ohjeita						
Rytmittää sanan tavuiksi						
Tunnistaa alkuäänteen sanasta						
Tunnistaa loppuäänteen sanasta						
Yhdistää äänteitä sanaksi						
Tunnistaa kirjaimia						

Vanhempien huomioita

Suunnitelma esiopetusvuodeksi

LIITE 1

4. Matemaattiset perusvalmiudet	Syksy			Kevät		
	ei vielä	harjoittelee	osaa	ei vielä	harjoittelee	osaa
Luettelee lukuja eteenpäin						
Luettelee lukuja taaksepäin						
Laskee lukumääriä alle 10						
Laskee lukumääriä yli 10						
(Mavalka-tulos alempana)						

Vanhempien huomioita

Suunnitelma esiopetusvuodeksi

5. Motoriset perustaidot	Syksy			Kevät		
	ei vielä	harjoittelee	osaa	ei vielä	harjoittelee	osaa
Osaa hypätä						
Osaa juosta						
Osaa nousta portaita vuoroaskelin						
Osaa seistä yhdellä jalalla						
Osaa heittää palloa yhdellä kädellä						
Osaa ottaa pallon kiinni						

Vanhempien huomioita

Suunnitelma esiopetusvuodeksi

LIITE 1

6. Havaintomotoriset taidot	Syksy			Kevät		
	ei vielä	harjoittelee	osaa	ei vielä	harjoittelee	osaa
Tunnistaa ja osaa liikuttaa oikeaa kehonosaa pyydettäessä						
Tunnistaa oikean ja vasemman						
Tunnistaa ja erottaa suuntia						
Osaa ylittää kehon keskilinjan						
Osaa olla hetken paikoillaan						
Osaa kävellä oman taputuksen rytmisessä						
Kätisyys on vakiintunut						
Hallitsee silmän ja käden yhteistyön						
Osaa säädellä kynän käytössä käden voimaa						

Vanhempien huomioita

Suunnitelma esiopetusvuodeksi

7. Työskentelytaidot	Syksy			Kevät		
	ei vielä	harjoittelee	osaa	ei vielä	harjoittelee	osaa
Noudattaa aikuisen ohjeita						
Noudattaa sääntöjä peleissä ja leikeissä						
Siirtyy joustavasti toiminnasta toiseen						
Pystyy olemaan rauhallisesti paikoillaan						
Ryhtyy toimimaan oma-aloitteisesti						
Keskittyy toimintaan häiriötekijöistä huolimatta						
Tekee annetut tehtävät loppuun asti						
Keskittyy toimintaan vapaissa tilanteissa						
Arvostaa omia tuotoksiaan						

Vanhempien huomioita

Suunnitelma esiopetusvuodeksi

8. Erilliset arviointityökalut	tulos
Mavalka	
KPT	

Sitoudumme tekemään yhteistyötä esiopetuksen onnistumiseksi

Nivalassa ____ / ____ _____

Esiopetuksen järjestäjä

Pedagoginen arvio
Esiopetus

Esiopetuksen järjestäjän arkistointiohje

Salassa pidettävä**PERUSTIEDOT**

Lapsen nimi	Syntymäaika
Esiopetuksen järjestämispaikka	
Yhteyshenkilö ja tämän yhteystiedot	
Huoltaja/t	
Huoltajan/huoltajien yhteystiedot	

PEDAGOGISEN ARVION LAATIMINEN

Pedagoginen arvio laadittu (pp.kk.vvvv)
Laatimisesta vastanneet opettajat
Muut pedagogisen arvion laatimiseen osallistuneet asiantuntijat
Lyhyt kuvaus huoltajan ja lapsen kanssa tehdystä yhteistyöstä ja päivämäärä/t

PEDAGOGINEN ARVIO

Lapsen kasvun ja oppimisen tilanne kokonaisuutena

Lapsen saama yleinen tuki ja arvio sen vaikutuksista

Lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet

Arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta tulisi tukea

--

**LAATIMISESSA ON HYÖDYNNETTY SEURAAVIA ASIAKIRJOJA
(Asiakirjoja ei liitetä pedagogiseen arvioon)**

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, laadittu (pp.kk.vvvv)
Yleisen tuen aikana laadittu lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma, laadittu (pp.kk.vvvv)
Kuntoutussuunnitelma, laadittu (pp.kk.vvvv)
Mahdolliset muut asiakirjat, mitkä ja niiden laatimispäivämäärät (pp.kk.vvvv)

KÄSITTELY MONIAMMATILLISESSA OPPILASHUOLTOTYÖSSÄ

Käsittelyjen päivämäärät (pp.kk.vvvv)
Pedagogisen arvon ja oppilashuollon moniammatillisen käsittelyn perusteella tehty ratkaisu Lapsi ei tarvitse tehostettua tukea Lapselle aloitetaan tehostettu tuki Tehostettua tukea jat-

Esiopetuksen järjestäjä

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tehostettua tukea varten

Esiopetuksen järjestäjän arkistointiohje

Salassa pidettävä**PERUSTIEDOT**

Lapsen nimi	Syntymäaika
Esiopetuksen järjestämispaikka	
Yhteyshenkilö ja tämän yhteystiedot	
Huoltaja/t	
Huoltajan/huoltajien yhteystiedot	
Tehostetun tuen antaminen käsitelty moniammatillisessa oppilashuoltotyössä	
Käsittelypäivämäärä (pp.kk.vvvv)	
Esiopetuksen järjestäjä	
Mahdollinen päätös perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta	
Päätöspäivämäärä (pp.kk.vvvv)	Päätöksen tekijä

LAPSEN ESIOPETUKSEN OPPIMISSUUNNITELMAN LAATIMINEN

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma laadittu (pp.kk.vvvv)
Laatimisesta vastanneet opettajat
Muut lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laatimiseen osallistuneet
Lyhyt kuvaus huoltajan ja lapsen kanssa tehdystä yhteistyöstä ja päivämäärät (pp.kk.vvvv)

LAPSEN ESIOPETUKSEN JA TUKITOIMIEN JÄRJESTÄMINEN
(Täytetään ne kohdat, jotka ovat tarpeen asianomaisen lapsen kohdalla)

Lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet

Lapsen oppimisvalmiuksiin, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin sekä sosioemotionaalisiin taitoihin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät ja työskentelytavat, kommunikointitavat, erityiset apuvälineet, oppimateriaalit ja muu tuki

Fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön liittyvät, oppilashuollolliset tai muut ratkaisut

Moniammatillisen yhteistyön kuvaus ja eri toimijoiden vastualueet

Yhteistyön toteuttaminen huoltajan ja lapsen kanssa, huoltajan tarjoama tuki

Lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatustoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

Lapsen edistymisen seuranta ja arviointi, arviointitavat ja ajankohdat sekä lapsen itsearviointi

**LAATIMISESSA ON HYÖDYNNETTY SEURAAVIA ASIAKIRJOJA
(Asiakirjoja ei liitetä oppimissuunnitelmaan)**

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, laadittu (pp.kk.vvvv)	Yleisen tuen aikana laadittu lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma, laadittu (pp.kk.vvvv)
Pedagoginen arvio, laadittu (pp.kk.vvvv)	Kuntoutussuunnitelma, laadittu (pp.kk.vvvv)
Mahdolliset muut asiakirjat, mitkä ja niiden laatimispäivämäärät (pp.kk.vvvv)	

ARVIOINTIA LAPSEN ESIOPETUKSEN OPPIMISSUUNNITELMAN TARKISTAMISTA VARTEN

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran (kk.vvvv)
Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman toteutumisen arvioinnit ja niiden pvm:t (pp.kk.vvvv)
Arviointiin osallistuneet
Lapsen edistyminen lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmassa hänelle määritellyissä tavoitteissa
Arvio lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan kirjattujen opetusjärjestelyjen, toimintatapojen ja tukitoimien sopivuudesta ja riittävydestä

Esiopetuksen järjestäjä

Pedagoginen selvitys
Esiopetus

Esiopetuksen järjestäjän arkistointiohje

Salassa pidettävä**PERUSTIEDOT**

Lapsen nimi	Syntymäaika
Esiopetuksen järjestämispaikka	
Yhteyshenkilö ja tämän yhteystiedot	
Huoltaja/t	
Huoltajan/huoltajien yhteystiedot	

PEDAGOGISEN SELVITYKSEN LAATIMINEN

Pedagoginen selvitys laadittu (pp.kk.vvvv)
Pedagogisen selvityksen kokoamisesta ja erityisen tuen tarpeen arvion tekemisestä vastannut esiopetuksen järjestäjän päättämä toimielin, viranhaltija tai työntekijä (toimielimen nimi, henkilön osalta nimi ja tehtävänimike)
Lapsen oppimisen etenemisestä selvityksen tehneet opettajat
Tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta oppilashuollon moniammatillisena yhteistyönä selvityksen antaneet (nimi ja tehtävänimike)
Selvitys huoltajan ja lapsen kuulemisesta ja päivämäärä

PEDAGOGINEN SELVITYS

Lapsen kasvun ja oppimisen tilanne kokonaisuutena

Lapsen saama tehostettu tuki ja arvio sen vaikutuksista

Lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet

Arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta tulisi tukea

**LAATIMISESSA ON HYÖDYNNETTY SEURAAVIA ASIAKIRJOJA
(Asiakirjoja ei liitetä pedagogiseen selvitykseen)**

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, laadittu (pp.kk.vvvv)
Pedagoginen arvio, laadittu (pp.kk.vvvv)
Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma, laadittu (pp.kk.vvvv)
HOJKS (mikäli lapsi on saanut aiemmin erityistä tukea), laadittu (pp.kk.vvvv)
Kuntoutussuunnitelma, laadittu (pp.kk.vvvv)
Mahdolliset muut asiakirjat, mitkä ja niiden laatimispäivämäärät (pp.kk.vvvv)

ARVIO LAPSEN ERITYISEN TUEN TARPEESTA

Selvitysten perusteella tehty arvio lapsen erityisen tuen tarpeesta lapsi ei tarvitse erityistä tukea lapsi tarvitsee erityistä tukea
Arvion perustelut

Esiopetuksen järjestäjä

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)
Esiopetus

Esiopetuksen järjestäjän arkistointiohje

*Salassa pidettävä***PERUSTIEDOT**

Lapsen nimi		Syntymäaika
Esiopetuksen järjestämisaika		
Yhteyshenkilö ja tämän yhteystiedot		
Huoltaja/t		
Huoltajan/huoltajien yhteystiedot		
Erityisen tuen päätös		
Päätöspäivämäärä (pp.kk.vvvv)	Päätöksen tekijä	
Esiopetuksen järjestäjä		
Oppivelvollisuus		
Yleinen oppivelvollisuus alkaa (pp.kk.vvvv)	Pidennetty oppivelvollisuus alkaa/alkanut (pp.kk.vvvv)	
Mahdollinen päätös perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta		
Päätöspäivämäärä (pp.kk.vvvv)	Päätöksen tekijä	

HOJKSIN LAATIMINEN

HOJKS laadittu (pp.kk.vvvv)
Laatimisesta vastanneet opettajat
Muut HOJKS:n laatimiseen osallistuneet
Lyhyt kuvaus huoltajan ja lapsen kanssa tehdystä yhteistyöstä ja päivämäärä/t (pp.kk.vvvv)

LAPSEN ESIOPETUKSEN JA TUKITOIMIEN JÄRJESTÄMINEN**(Täytetään ne kohdat, jotka ovat tarpeen asianomaisen lapsen kohdalla)**

Lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
Lapsen oppimisvalmiuksiin, työskentelytaitoihin, sosioemotionaalisiin taitoihin sekä motorisiin taitoihin liittyvät tavoitteet
Edistymisen seuranta ja arviointi, arviointitavat ja ajankohdat sekä lapsen itsearviointi
Pedagogiset ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat, kommunikointitavat, erityiset apuvälineet, oppimateriaalit ja muu tuki
Fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön liittyvät, oppilashuollolliset tai muut ratkaisut
Erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisten tulkitsemis- ja avustajapalveluiden, muiden opetuspalveluiden sekä tuki- ja kuntoutuspalvelujen järjestäminen ja eri toimijoiden vastuualueet
Kuvaus lapsen esiopetuksen järjestämisestä muun esiopetuksen yhteydessä ja/tai erityisryhmässä
Kuvaus siitä, miten erityisryhmässä esiopetusta saava lapsi integroituu muuhun esiopetukseen
Moniammatillisen yhteistyön kuvaus ja eri toimijoiden vastuualueet
Kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjauksesta ja valvonnasta
Lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatustoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
Yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki

**LAATIMISESSA ON HYÖDYNNETTY SEURAAVIA ASIAKIRJOJA
(Asiakirjoja ei liitetä HOJKSiin)**

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, laadittu (pp.kk.vvvv)	Kuntoutussuunnitelma, laadittu (pp.kk.vvvv)
Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma, laadittu (pp.kk.vvvv)	Pedagoginen selvitys, laadittu (pp.kk.vvvv)
Asiantuntijalausunnot, mitkä ja niiden antopäivämäärät (pp.kk.vvvv)	
Muut asiakirjat, mitkä ja niiden laatimispäivämäärät (pp.kk.vvvv)	

ARVIOINTIA HOJKSIN TARKISTAMISTA VARTEN

(Perusopetuslain mukaan suunnitelma tarkistetaan tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodes-

HOJKS tarkistetaan seuraavan kerran (kk.vvvv)

HOJKSin toteutumisen arvioinnit ja niiden pvm:t (pp.kk.vvvv)

Arviointiin osallistuneet

Lapsen edistyminen HOJKSissa hänelle määritellyissä tavoitteissa

Arvio HOJKSiin kirjattujen opetusjärjestelyjen, toimintatapojen ja tukitoimien sopivuudesta ja riittävydestä

MINÄ
OSAAN JO:

PERHEENI:

PIIRRÄ OMA KUVASI

MINUA PELOTTAA
TAI JÄNNITTÄÄ:

HALUAN OPPIA ESKARISSA:

KIRJOITA OMA
NIMESI:

NÄIN TOIMIN YLEENSÄ
TOISTEN LASTEN KANSSA:
(ARASTELENKO, OLENKO
JOHTAJATYYPPI YM.)

MIELUISAT LEIKIT JA
LEIKKIKAVERIT:

VANHEMMAT TOIVOVAT MINUN OPPIVAN:
(ESIM. SOSIAALISET TAIDOT, RUOKAILU, SIISTEYS YM.)

TERVETULOA

ESIKOULUUN!

OPETTAJASI:

TIEDONSIIRTOLOMAKE
KOTOA ESIOPETUKSEEN

Täytetään yhdessä lapsen kanssa.

**LUPA TIEDONSIIRTOON ESIOPETUKSESTA PERUSOPETUKSEEN JA
KOULUTERVEYDENHUOLTOON**

(Lomake täytetään yhdessä vanhempien kanssa ja toimitetaan kouluun opettajalle sekä terveydenhoitajalle)

Lapsen nimi: _____ **synt.aika:** _____

Lapsi on osallistunut esiopetukseen _____ päiväkodissa/ koulussa.

Lapsi siirtyy _____ kouluun.

Omatoinisuus
Sosioemotionaaliset taidot
Motoriikka, visuomotoriikka ja hahmotus
Kielelliset valmiudet
Matemaattiset valmiudet, looginen ajattelu ja päättely
Käyttäytyminen toiminta- ja oppimistilanteissa
Erytystaidot
Erytisen tuen tarve
Muuta

Päiväys _____

Allekirjoitus _____ (esiopettaja/lastentarhanopettaja)

Allekirjoitus _____ (vanhemmat)

<p>Omatoimisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> - päivittäistoiminnot esim. pukeminen, riisuminen, ruokailu, siisteys - vastuuntunto
<p>Sosioemotionaaliset taidot</p> <ul style="list-style-type: none"> - sosiaaliset taidot - vuoron odottaminen - sääntöjen omaksuminen - yhteistyötaidot - suhtautuminen uusiin tilanteisiin ja ihmisiin - puolustautuminen ristiriitatilanteissa - traumaattiset tapahtumat lapsen elämässä, pelot - tunteiden hallinta ja ilmaisu - empatiataidot - kaverisuhteet
<p>Motoriikka, visumotoriikka ja hahmotus</p> <ul style="list-style-type: none"> - karkea- ja hienomotoriikka - tasapaino - kehonhahmotus - suuntien hahmottaminen - kynäkäyttö, kätsisyys - liikunnalliset valmiudet
<p>Kielelliset valmiudet</p> <ul style="list-style-type: none"> - vuorovaikutustaidot - sanavarasto ja käsitteet - puhe ja ääntäminen - ohjeiden ymmärtäminen - kirjoittamisen ja lukemisen valmiudet - äänteidenerottelukyky - kirjainmerkkien tunnistaminen - riittävyys - kuulomuisti
<p>Matemaattiset valmiudet, looginen ajattelu ja päättely</p> <ul style="list-style-type: none"> - lukujono - lukumäärän ja numeromerkin tunnistaminen ja muistaminen - muotojen tunnistaminen ja nimeäminen - sijaintiin liittyvät käsitteet - tapahtumien kulun päättely - luokittelu värin, koon tai muodon perusteella - vertailu: erilainen - samanlainen, saman verran, pienempi-suurempi
<p>Käyttäytyminen toiminta- ja oppimistilanteissa</p> <ul style="list-style-type: none"> - keskittyminen - tarkkaavaisuus - työskentelytaidot: itsenäinen työskentely, mallin katsominen, avun pyytäminen - motivaatio - lapsen kiinnostuksen kohteet - suhtautuminen omiin tuotoksiin - vuorottelu
<p>Eryistäidot</p> <ul style="list-style-type: none"> - lapsen vahvuudet
<p>Eryisen tuen tarve</p> <ul style="list-style-type: none"> - lapsen tarvitsemat tukitoimet - huolenaiheet
<p>Muuta</p> <ul style="list-style-type: none"> - terveystiedot, allergiat - elämäkatsomus - jne.

ESIOPETUKSEN ARVIOINTIVUOSIKELLO

